

90. YILINDA LOZAN

Panel Notları

2014

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

"Bandrol Uygulaması'na İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

Genel Yayın Sıra No: 237

2014 / 03

ISBN No: 978-605-5316-69-3

Yayıncı Sertifika No: 12457

İstanbul Barosu Yayınları

İstiklal Cd. Orhan Adli Apaydın Sk. No: 2 Beyoğlu / İstanbul

Tel: (0216) 427 37 22 / Faks: (0216) 427 05 49

dergi@istanbulbarosu.org.tr

Tasarım / Uygulama / Baskı

Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.

Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4 / 1

347047 Ataşehir-İstanbul

Tel: (0216) 470 44 70 / Faks: (0216) 472 84 05

www.egebasim.com.tr

Birinci Basım: Şubat 2014

Bu kitap İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile bin adet basılmıştır.

İSTANBUL BAROSU
PANEL

90. YILINDA LOZAN

24 Temmuz 2013
Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

İstiklal Cd. Orhan Adli Apaydın Sk. No: 2 Beyoğlu / İstanbul

Tel: (0216) 427 37 22 (pbx) Faks: (0216) 427 05 49

dergi@istanbulbarosu.org.tr

İÇİNDEKİLER

I OTURUM

Av. Hüseyin ÖZBEK	7
İstanbul Barosu Genel Sekreteri	
Av. Mehmet DURAKOĞLU	8
İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı	
Prof. Dr. Sina AKŞİN	13
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi	
Doç. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU	29
Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi	
Sinan MEYDAN	60
Tarihçi - Yazar	

II OTURUM

Prof. Dr. Sina AKŞİN	86
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi	
Doç. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU	91
Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi	
Sinan MEYDAN	95
Tarihçi - Yazar	

Türkiye Cumhuriyeti
TAPU SENEDİ

90. YILINDA LOZAN

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL

İstanbul Barosu Başkanı

OTURUM BAŞKANI

Av. Hüseyin ÖZBEK

İstanbul Barosu Genel Sekreteri

KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Sina AKŞİN

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi
E. Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU

Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İktisat
Bölümü Öğretim Üyesi

Sinan MEYDAN

Tarhiçli Yazar

24 Temmuz 2013, Çarşamba, Saat: 16:00

İSTANBUL BAROSU

Orhan Adil Apaydın Konferans Salonu,
Tünel / Beyoğlu

PANEL

90. YILINDA LOZANN

24 Temmuz 2013

Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

I.OTURUM

Av. Hüseyin ÖZBEK

İstanbul Barosu Genel Sekreteri

Değerli konuklar, İstanbul Barosu adına hepinize hoş geldiniz diyor, saygılar sunuyorum. Aslında konuşmacılar genelde davet edilir, anons edilir, ondan sonra buraya oturur, ama bizim teklif, tekeffül olmadığı için konuklarımız da bu türden bir seremoniyi gereksiz buldukları için doğrudan yerlerimize oturduk. İstanbul Barosunun bir geleneği vardır, Lozan Antlaşmasının her yıl dönümü, İstanbul Barosunca muhakkak çok değerli konuklarla birlikte Lozan'la ilgili bir panel, seminer, konferans şeklinde değerlendirilir. Daha sonra bunlar kitaba dönüşür, bu kitaplar da bilim çevrelerinin, hukuk çevrelerinin ve kamuoyunun yararına sunulur. Ben geldiğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum, duyarlılığınız için çok sağ olun. Şimdi açılış konuşmasını yapmak üzere Baro Başkanımız Av. Doç. Dr. Ümit Kocasakal il dışında bulunduğu için Başkan Yardımcımız Av. Mehmet Durakoğlu'nu davet ediyorum.

Av. Mehmet DURAKOĞLU

İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı

Değerli katılımcılar, değerli konuklar, İstanbul Barosunun dzenlediği ve 90. yılında Lozan Anlaşmasının tartışılıp konuşulacağı, daha doğrusu konuşulacağı bu konferansa hoş geldiniz. İstanbul Barosu yönetimi adına, kendi adıma hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Sözlerime başlarken Sayın Başkanımızın Sayın Genel Sekreterimizin de söylediği gibi İstanbul dışında bulunması nedeniyle katılamıyor olmalarından dolayı sizlere ulaştırmamı istediği sevgi ve saygılarını da ulaştırmak istiyorum sözlerime başlarken.

Biraz evvel Sayın Genel Sekreterimiz söyledi, belki ona bir şey eklemek gerekiyor: İnadına konuşmak gerekiyor 24 Temmuzları. Biz İstanbul Barosu olarak bunu inadına konuşuyoruz, inadına 24 Temmuzları yeniden anlamak, yeniden değerlendirmek, geldiğimiz süreç içerisinde unutturulmaya çalışılan tarihi değerlerimizi belki yeniden aydınlığa çıkarmak, bu konuda varsa eksiklikler, o eksiklikleri tamamlamak bir hukuk kurumu olarak bizim temel işlevimizdir diye düşünüyoruz. Çünkü Lozan her şeyin ötesinde bir hukuk belgesi. Gerçekten de milli mücadele tarihimizi sonlandıran, ama şanlı biçimde sonlandıran Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya milletleri topluluğu içerisinde gerçekten saygın bir biçimde yerini alabilmesini

sağlayan ve her şeyin ötesinde Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığının belgesi sayılması gereken Lozan'ı hepimizin bilmesi, içselleştirmesi, belki de kromozomlarımıza yerleştirmesi gerekiyor. Böyle bir süreci, saygın bir süreci geride bırakmış olan bir ülkenin böylesine tarihi bir değeri her yıl bütün yurttaşları tarafından yeniden algılanıp, yeniden değerlendirmesi, ama bu arada özellikle genç kuşaklara sindirilebilmesi hepimizin de temel görevi olmalı. Buralardan öğrendiklerimiz, buralardan konuştuğumuz aslında burada bulunan insanlar tarafından, pek çoğu tarafından bilinen, belki de ayrıntıları merak edilen konular, ama birer toplum önderi olarak belki de bir görevi yerine getirmekle karşı karşıya bulunduğumuz bir zaman dilimini yaşıyoruz sanki. Hepimiz buralarda tartıştıklarımızı, tırnak içinde öğrendiklerimizi toplumumuza yaymak göreviyle karşı karşıyayız. Bu görevi asla ihmal etmemeliyiz. Belki yıllarca böyle bir ihmalin içerisinde olduk galiba, bu ihmali artık bırakarak bir toplum önderi gibi davranmak ve o işlevin gereği olarak da toplulumuzu aydınlatmamız gerekiyor. Çok değerli hocalarımız buradalar, onları ben de çok merak ediyorum, dinlemek istiyorum, çok da zamanınızı almak istemiyorum, bu nedenle yeniden İstanbul Barosu yönetimi adına, kendi adıma hepimize sevgiler, saygılar sunuyorum. Sevgili katılımcılara bu katkıları dolayısıyla da çok teşekkür ediyorum, sağ olsunlar, sağ olun.

Av. Hüseyin ÖZBEK - Değerli konuklar, ben katılımcı konuklarımızı sizlere kısaca takdim et-

mek istiyorum. Daha önceki Lozan etkinliklerinde de aramızda bulunan, sunum yapan değerli hocamızla başlayayım. **Prof. Dr. Sina Akşin**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi emekli öğretim üyesi, ama akademisyenlerin emekliliği bir tanımdan öte gitmez. Değerli Hocamız hâlâ çok önemli eserleriyle halkımızı aydınlatmaya devam ediyor, çalışmalarını sürdürüyor. Kendisine çok teşekkür ediyorum, tatil yöresinden tatilini yarıda keserek geldi. Yine daha önceki bir Lozan etkinliğimizde 6 yıl olmuş, ben unutmuştum bu süreyi, Eylülde alacağı akademik unvanı profesörlüğü de şu anda huzurunuzda kutlamış olalım baromuz adına. Ben bu nedenle **Doç. Dr. Yücel Bozdağlıoğlu'nu**, Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Hocamızı Prof. Dr. Yücel Bozdağlıoğlu olarak takdim etsem herhalde çok da yanlış olmaz. Yine yazılı ve görsel medyadan çok iyi tanıdığınız, eserleriyle bizleri aydınlatan, yalanları, çarpıtmaları kendine özgü o çarpıcı üslubuyla teşhir eden çok değerli bir araştırmacı yazar **Sinan Meydan**, kendisine çok teşekkür ediyoruz.

Senelerdir yapmakta olduğumuz Lozan'la ilgili etkinlikler cep kitapçıkları olarak küçük ölçekte, cepte de taşınabilecek, çok kolaylıkla her yere götürülebilecek ölçekte kitaplara dönüştü. Bunlar hukuk fakülteleri, bilim çevreleri, meslektaşlarımız tarafından da ilgiyle takip ediliyor ve yararlanılıyor. Hepsini bir araya getirip tek kitaba dönüştürsek herhalde tuğla gibi bir kitap ortaya çıkacaktır. İstanbul Barosunun bu

Lozan etkinliğine düşkünlüğü, Lozan duyarlılığı aslında bir toplumsal duyarlılığın bizim meslek örgütümüzdeki yansımasıdır. İstanbul Barosu şu anda yaşadığımız süreçte verdiği hukuk mücadelesiyle halkımızın gönlünde, ama birilerinin de hedefinde! Çünkü İstanbul Barosu Cumhuriyeti savunuyor, hukuku savunuyor, ülkenin kuruluş değerlerini savunuyor, Atatürk ilkelerini savunuyor. Her türlü baskıcı ve diktacı anlayışa karşı demokrasiyi savunuyor, halkın çıkarlarını savunuyor, ülkeyi savunuyor, ulusu savunuyor. Bu mücadelesini de kararlılıkla sürdüreceğinden kimsenin kuşkusu olmasın. İşte Lozan duyarlılığı da az önce tanımladığım bu çerçevede içinde bir anlam kazanıyor.

Mustafa Kemal Atatürk'ün bir sözüyle ben değerli konuşmacılarımıza sözü aktarmak istiyorum. Lozan'la ilgili 1927'deki o büyük Nutuk'ta şunu söylüyor: Tabii Lozan bahsi uzun bir bahistir. Orada o kesintiye ve o süreci, konferans sürecini anlatır, onun arka planını da anlatır. Atatürk Lozan Antlaşması için; *"Bu antlaşma Türk milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Anlaşmasıyla tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın ortadan kalkmasını ifade eder bir belgedir"* demektedir. Lozan, Sevr'in, Sevr'le Türk ulusuna, Türk milletine dayatılan bir köleleşme metninin, bir köleleşme belgesinin yırtılıp atılmasıyla elde edildi. Bu sonuca elbetteki kolay ulaşılmadı. Bu, uzun bir mücadeleyle, topyekun bir mücadeleyle, halkın yediden yetmişe mücadelesiyle elde ettiği bir zaferin hukuk belgesi, hukuk metni olması

açısından önemli. Bugünlerde Türkiye'nin бүтүнлүгүнүн, siyasi sınırlarının tartışılması açısından son derece önemli. Sevr haritalarının yeniden gündeme getirilmesinden ve Türkiye'nin önüne konulmasından ötürü de son derece önemli. Ben çizmiş olduğum bu kısa panoramadan sonra sözü değerli hocam Prof. Dr. Sina Akşin'e veriyorum, buyurun Hocam. Daha önce alıştığınız gibi dörtlü katılımcılar vardı, şu anda üç konuşumuzun olması belki süre yönünden de işe yarayacaktır. İlk turda katılımcıların 25' er dakikalık konuşma süresi var, ama bu 30 dakikaya da uzayabilir. Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Sina AKŐIN

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi
Emekli Öğretim Üyesi

Değerli arkadaşlar, Hüseyin Bey de söyledi, bu kürsüde hem benim ikinci kez boy göstermem oluyor. Bugün ele almak istediğim konu şu: Lozan Konferansı neden uzun sürdü? Çünkü çok uzun sürdü, toplandılar, 2,5 ay tartıştılar. Ondan sonra Lord Curzon İngiliz dışişleri bakanı ve baş delegeesi yeter artık dedi ve İsmet Paşaya bir paket sundu ve dedi ki, arkadaş, bu paketi imzalarsan imzalarsın, imzalamazsan ben şu gün şu saatte trene biniyor, gidiyorum. Tabii ortalık birbirine girdi. Bütün öbür muhahaslar, delegeler İsmet Paşanın üstüne çullandılar. Aman, işte paketi kabul et, başka türlü olmaz, bu iş bitiyor burada falan filan, çünkü konferansın kesilmesi çok vahim bir durum. Düşünün ki, bu bir barış konferansı, yani barışı kurmak için toplanan bir konferans, barış olmayacaksa savaş olacaktır. Böyle bir durum ve İsmet Paşa hemen belirtelim, İsmet Paşa çok yaman bir müzakereci. Zaten İsmet Paşanın büyüklüğü, büyük bir devlet adamı oluşunu gözden geçirirken Mudanya ve Lozan Konferanslarındaki başarısını da muhakkak koymak lazım. Çok iyi bir müzakereci, acayip şekilde inatçı, yani böyle kolay kolay geri adım atmıyor. Ondan sonra bir şeyi söylüyor, sonra onu 15 kere daha söylemekten çekinmiyor. Ay ben bunu söyledim, artık bir daha ayıp oluyor, ba-

yatladı bu laf yok, bir daha söylüyor, bir daha söylüyor, hiç çekinmiyor. Yani böyle ondan sonra işte topçu subayı olduğu için sağır, az işitiyor, fakat bunu çok iyi kullanıyor. Ay duymadım diyor mesela işine gelmeyen şeyleri veya kimisi sağır diye bir şeyler söylüyorlar, halbuki onları duyuyor, yani kısaca yaman bir müzakereci, fakat onu yaman müzakereci haline getiren çok önemli bir etken var. Arkasında Atatürk'ün çelik iradesi var. Yani o İnönü'yü rotada tutmak konusunda çok büyük bir etken.

Türklerle Dalga Geçenler

Evet, şimdi Atatürk'ün Nutuk'ta konferansın nasıl uzadığını anlatıyordum, işte o 2,5 ayın sonunda paket sunuluyor, paket reddediliyor ve Curzon saatine bakıyor, trene gidiyor ve konferans dağılmış oluyor. Tabii konferans dağılmasına rağmen temaslar sürüyor, çok yoğun temaslar, aman işte şöyle olsun falan filan, bunlar 2,5 ay sürüyor bu temaslar, o sırada konferans yok. Sonra toplanalım noktasına geliniyor, tekrar toplanalım noktasına geliniyor. Toplanıyorlar ve bu sefer de 3 ay sürüyor. Demek ki, 2,5 ay birinci fasıl, 2,5 ay kesinti, 3 ay tekrar görüşme, toplam 8 ay. Atatürk Nutuk'ta bu uzamayı şuna bağlıyor: *“Çok uzadı, çünkü sadece Türkiye'nin meseleleri değil, bütün mazlum dünyanın, yani sömürge ülkelerinin veya yarı sömürge ülkelerin hakları ve şeyleri tartışılıyordu”* diyor. Tabii bu çok doğru bir tespit, fakat ben başka bir yönüne, bu işin başka bir yönüne dikkatinizi çekmek istiyorum. Mesele batılılar bize nasıl bakı-

yor meselesi, batılılar bize nasıl bakıyorlar? Arkadaşlar, bilmemiz gereken bir şey var. Bu Batılılar son derece etnosantrik adamlar, yani etnisiteyle bozmuş adamlar. Dikkat ederseniz ülkeler etnik gruplara göre adlandırılmıştır. İngiltere İngilizlerin oturduğu ülke, Fransa Fransızların oturduğu ülke, İspanya İspanyolların oturduğu ülke, vesaire İtalya, Almanya falan filan, bunlar etnisiteye son derece önem veriyorlar. O kadar önem veriyorlar ki mesela, Osmanlı Devleti diyor ki, ben Osmanlı Devletiyim. Bunlar anlayamıyorlar, ne demek Osmanlı Devleti anlayamıyorlar ve mutlaka etnik bir şeye, etnik bir ölçüye getirme yönünde bir saplantıları olduğu için nerede Osmanlı Devleti çıksa karşılına bunu Turkey diye çeviriyorlar. Yani otomatik, çevirilerde bakıyorsunuz, bizim tanımımızda işte Devleti Aliye diyor, Devleti Osmaniye diyor, şunu diyor, bunu diyor, bu her zaman Türkiye diye çevriliyor. Biz Batılılar yüzünden ve sayesinde belki de Türkiye adını benimsedik. Çünkü Osmanlı Devleti etnik bir devlet değildi, 72 milletin, yığınla mezhebin, dinin kaynaştığı evrensel bir imparatorluktu. Evrensel imparatorluk yapısındaydı. Tıpkı İskender İmparatorluğu gibi, tıpkı Roma İmparatorluğunun son dönemlerindeki gibi. M.S.212 tarihinde imparator Karakala bir buyrultu çıkartıyor ve diyor ki: Roma İmparatorluğunda oturan herkes Romalıdır. İsterse Suriye'de oturur, isterse Tunus'ta oturur, isterse İspanya'da oturur, herkes Romalıdır. Köle olmamak şartıyla, bütün özgür insanlar Romalıdır diyor. Bu İskender İmparatorluğunun

evrensel imparatorluk düşüncesinin kavramının bir örneğiydi. Osmanlı Devleti işte böyle bir devletti, Türklerle dalga geçerlerdi Osmanlılar, Türk ha ha ha, Türk işte bilmem ne falan diye böyle dalga geçerler, Karagöz oyunlarında mesela bütün etnik gruplar tiye alınır. Bu arada Türkler de tiye alınır. Türk demek işte ilkel Türkmen anlamında, yani mesela, İbni Haldun da Arap dediği zaman Bedevi demek istiyor. Araplar ilkeldir, ama çok doğru sözlüdür, yığittirler falan filan, tarif ettiği adamlar Bedeviler.

Batının Bakışı

Evet, şimdi bu Avrupalıların, Batılıların Türklere bakışı meselesi, bunu üçe ayırabiliriz, bu bakışı çözümlersek eğer üçe ayırabiliriz. Bir tanesi Türklere nasıl bakıyorlar, ikincisi, Müslümanlara nasıl bakıyorlar, üçüncüsü Anadolu ve Rumeli'ye nasıl bakıyorlar? Türklere bakış son on yıllarda bu imge çalışmaları çok yayıldı. Yani milletler birbirlerini nasıl görüyor, nasıl değerlendiriyor, bu konuda birçok çalışmalar yapıldı. Bu arada mesela öteki kavramı diye bir kavram ortaya çıkarıldı. Öteki bizim tersimiz, biz aslanız, kaplanız, biz şuyuz, biz buyuz, öteki alçak, yalancı, bilmem ne, bilmem ne, biz ve öteki. Şimdi Batılıların ötekisi Türkler, yani en kötü şey Türkler, sizse dediğim gibi birçok son on yıllarda birçok çalışmalar yapıldı. Mesela, Mustafa Soykut'un bir çalışması var. Daha doğrusu bir takım yazıları toplamış. Ümit Gürol'un İtalyan Edebiyatında Türkler, Onur Bilge Kula'nın Alman Kültüründe Türk İmgesi, Nedret Kuran

Burçoğlu'nun yine böyle birtakım çalışmaları toplayan kitabı var. Yani bu konuda çok çalışılmış, zaten vaktimiz yok uzun boylu şey etmeye, ama mesele şu: Türkler öteki, onların ötekisi, yani Batılıların ötekisi. Bakın, 1951 yılında webster sözlüğü İngilizcenin en belli başlı sözlüğü, 51 baskısında Türk maddesinde diyor ki: **"1. Türklere atfedilen niteliklere sahip biri.** Birisine Türk diyorsunuz, şu nitelikler akla geliyor Türk deyince. Örneğin, hilekârlık-dupl ... (28.03) İngilizce, şehvetlilik sensuality ve vahşilik-brutality. Bu örnek, sadece örnek, üç tane örnek, Türk'ün nitelikleri konusunda üç tane örnek: Hilekarlık, şehvetlilik ve vahşilik. Dikkatinizi çekiyorum, sene 1951, yani 1908 devriminden hemen hemen 50 yıla yakın vakit geçmiş, Cumhuriyet kurulalıdan beri bilmem ne kadar yıl geçmiş, Türk'ün birinci şeyi bu. **2. Eriklere musallat olan korkunç bir şey var, bir zararlı var, onun adı Türk.** Yani erikleri mahvediyor, gelince erikleri mahvediyor. Onun da adı Türk, o da Türk. Demek ki Batılılar Türk deyince bunu anlıyorlar.

Batı ve İslam

Peki, İslamiyete nasıl bakıyorlar? Şimdi Müslümanların bir hüsnükuruntusu var. Müslümanlar nasıl görüyor Hıristiyanları, Yahudileri? Ehlikitap olarak, yani tek tanrılı dinlerin, tek tanrılı din sahipleri olarak onlara belli bir saygı gösteriyor ve Yahudilerle Hıristiyanların peygamberleri aynı zamanda Müslümanların da peygamberleridir. Hz. İbrahim'dir, değil mi, Hz. bilmem nedir, Hz. İsa'dır, bunlar ehlikitaptır ve bunlar tanrı elçileri-

dir Müslümanlığın gözünde tanrı elçileridir. Hatta İsa'ya torpil geçiyorlar Müslümanlar, diyorlar ki, babasız doğmuştur. Yani mucize, babasız doğmak mucize, babasız doğulur mu? Babasız doğmuş, mucize. Mesela, bizim fakir Hz. Muhammed normal ana-babadan doğmuş, Hz. Musa, o da normal bir doğumla dünyaya gelmiş, İsa'ninki bir mucize, böyle bir torpil geçiyorlar, Hıristiyanlığa ve Yahudiliğe böyle bir torpil geçiyorlar. Müslümanlığın tek iddiası tabii bu büyük bir iddia aynı zamanda diyorlar ki evet, bütün bunlar Peygamberdir, kitapları kutsaldır, fakat bizimki en sonuncusudur, ahir zaman dinidir ve Peygamberimiz Hz. Muhammed ahir zaman peygamberidir. Yani bizden sonrası yok ve en son mesaj, Allah'ın en son mesajı Hz. Muhammed'e gelmiştir. Böyle bir üstünlüğü Müslümanlığın öbür dinlere, tek tanrılı dinlere üstünlüğü buradan kaynaklanıyor. Dikkat ederseniz başka bir din var mesela Bahailik diye, bu 20. Yüzyılın başlarında ortaya çıkmış olan bir din bu, o da aynı şeyi söylüyor. Diyor ki, bütün peygamberler peygamberdir, kitapları da mukaddestir, ama bizimki en sonuncusudur. Tabii Müslümanlar çok bozuluyorlar bu işe, Türkiye'de Bahailerin canına okudular. Onlara tarikat muamelesi yapıldı, mahkemelere düştüler, başlarına işler geldi, böyle Müslümanların hiç tahammülü yok buna.

Şimdi bizim de anlamamız lazım, Hıristiyanlar ve Yahudiler üstlerine gelen bir dini kabul eder mi? Etmez, etmemesi lazım. Evet, Hz. Muhammed son peygamberdir, Kur'an da en son kitaptır dese Müslüman olması lazım, değil

mi? Mantıken Müslüman olması lazım. Asla, reddediyorlar, böyle bir din o biz kendimizi aynı kulüpten sayıyoruz ya, tek tanrılı dinler işte bilmem ne falan diye aynı kulüpten diye böyle yakınlık gösteriyoruz onlara, fakat onlar o yakınlığı göstermiyorlar, gösteremiyorlar. Aynı zamanda göstermeleri de pek mümkün değil ve yok sayıyorlar. Diyorlar ki, bu bir karikatürdür, Müslümanlar bize öykünen bir din icat etmişler. Allah dedikleri, işte Allah başka bir tanrı, tıpkı işte Zeus gibi, bilmem kim gibi o da öyle bir tanrı, işte Budizm, Hindu tanrıları falan nasılsa, böyle farklı bir şey, farklı ve başka bir şey. Fakat benzediği için de, tek tanrılı olduğu için de kızıyorlar. Bu bizi taklit ediyor, bizimle yarışmaya kalkışıyor diye tamamen reddediyorlar.

İspanyol Kiyımı

Batılıların demek ki, iki bakış açılarının, Türkiye'ye bakış açılarının iki yönüne değindim. Üçüncüsü de Anadolu ve Rumeli'ye bakış. Arkadaşlar, onların gözünde Anadolu ve Rumeli aslında eski Yunan topraklarıdır kısmen, eski Roma topraklarıdır ve Hıristiyanlığın doğduğu topraklardır. Türkler sonradan gelmişlerdir ve barbardırlar. Dolayısıyla Batılılar Anadolu ve Rumeli'nin fethini kabul etmezler. Tabii bunlar nazik insanlar, yüzünüze bunları söylemezler, hatta belki kurcalarsanız farkında bile değildir, ama kültürlerinde bu tavır var. Şimdi Anadolu ve Rumeli'yi kendilerine ait saydıkları için bunlar Türkleri etnik temizliğe uğratmışlardır. Bunlar böyle etnik temizlik meraklısı, bakın, Araplar

800 yıl İspanya'da hâkim oldular. Yani Osmanlı Devletinin ömrü 600 yıl, onlar 800 yıl kaldılar İspanya'da, bugün İspanya'da bir tek Arap köyü yoktur, bugün İspanya'da bir tek Arap mahallesi yoktur. Bütün binaları da yok etmişlerdir iki istisnaıyla: Kurtuba Cami ve Elhamra Sarayı.

Onlara kıyamamışlar herhalde, o iki bina dışında hiçbir şey yoktur. Sicilya'da Araplar 200 yıl kalmış, tabii kim bilir kaç tane cami, medrese, bilmem şu bu falan filan, kervansaray yaptılar, hiçbiri yok. Sicilya'da hiçbir Arap yok ve hiçbir izi yok. Çünkü etnik temizliğe uğratılmıştır. İşte aynı şeyi Rumeli'ye yaptılar. Rumeli aslında Türklerin yurduydular, hatta Rumeli bazı bakımlardan Anadolu'dan daha Türk'tü. İşte Rumeli'de Bulgarlar, Sırplar, Yunanlılar vardı, onların da yurduydular. Fakat Anadolu'da da Ermeniler vardı, Rumlar vardı, yani aynı karışık kompozisyon bileşim vardı hem Rumeli'de, hem şeyde. Arkadaşlar, bugün Rumeli'nin Türklüğü ne kadar var? Pek yok, işte Batı Trakya var, Belgrat'ta bir zamanlar 70 cami varmış, bugün 1 cami var. Atina'da hiçbir cami yok ve Olimpiyat oyunlarında gelecek Müslüman atletlere cami lazım diye bir cami kurmak durumunda kaldılar, uyduruk bir şey yaptılar. Bak, burada namaz kılabilirsiniz diye böyle bir şey. Rumeli bu hale getirildi.

Yunan İşgali

Şimdi Sevr Anlaşmasına geliyoruz. Arkadaşlar, Sevr Anlaşmasının özeti şudur: Sizi Rumeli'den kovduk, şimdi Anadolu'dan kovuyoruz, ama bunlar çok akıllı adamlar, çok zeki in-

sanlar, biliyorsunuz çok bilgili insanlar ve bu işin bir anda olamayacağına farkındalar. Yani Anadolu onların gözünde yarısı Yunanistan, yarısı Ermenistan olması lazım, ama bu bir anda olamayacağı için Sevr Anlaşmasıyla bunu zamana yayacak, 433 maddelik uzun bir metin ve bir Osmanlı Devleti güya kalıyor, ama kurbanlık koyun vaziyetinde. Çünkü silahlı kuvvet olarak 50.700 kişi diyorlar, ağır silahları olmayacak, hava kuvvetleri olmayacak, içinde yabancı subaylar olacak falan filan, 50.700 kişilik bir silahlı kuvvet, ordu yok yani, maliye de yok. Çünkü bütçeyi ve Vergi Kanunlarını bir Maliye Komisyonu yapacak. Orada bir Fransız, bir İngiliz, bir İtalyan olacak, maliyesi ve ordusu olmayan bir Osmanlı Devleti kalıyor Sevr Anlaşmasına göre ve dediğim gibi bu uzun vadede.

Şimdi Sakarya Savaşına geliyoruz. Sakarya Savaşı arkadaşlar, sonunda 22 gün 22 gece çarpıştıktan sonra Yunan ordusu çekilmek zorunda kaldı. Biz bunu zaferimiz olarak kutluyoruz, fakat onlar da zaferleri olarak kutluyorlar ilginç bir şekilde, çünkü Yunanlılar daha önce Bursa, Uşak çizgisine kadar işgal etmişlerdi, Sakarya Savaşı sonrasında bu çizgi Afyon, Eskişehir oldu. Yani büyük bir genişleme, Yunan işgal bölgesine büyük bir genişleme oldu ve Yunanlılar herhalde bunu kutluyorlar. Yunan Kralı cepheden döndü, İzmir'de zafer şenlikleri, ayinleri, bilmem ne, Yunanistan'a gitti, orada da şenlikler, zafer şenlikleri yapıldı ve Sakarya'yla büyük taarruz arasında hemen hemen bir yıl zaman var, o sırada hiçbir vuruşma olma-

di. Bir barış teklifi geldi Batılılardan, bu teklifte gerçi Yunanlıların Anadolu'dan çekilmesi öngörülüyordu, ama esas itibariyle Sevr'in hafifletilmiş bir şekliydi. Yani 50.700 silahlı kuvvet yerine 85.000 olacak, yani esas Sevr idi. Şimdi bunun üzerine büyük taarruz geldi. 26 Ağustos'taki büyük taarruz arkadaşlar, bu o kadar parlak bir zafer oldu ki, Yunan ordusu kuşatıldı Dumlupınar'da ve yok edildi. Yunan ordusu diye bir şey kalmadı. Sırf bir takip hareketinden, ondan sonrası sırf bir takip hareketinden ibarettir. Şimdi Türkiye bu zafer o kadar parlaktı ki, o kadar müthişti ki, Türkiye bir anda lig değiştirdi. Hani 2. ligden 1. lige geçmek gibi bir şey ve şimdi ondan sonra Mudanya Konferansı olsun, Lozan Konferansı olsun bu 1. lige geçişin kabul ettirilmesi mücadelesidir. Çünkü adamlar tahammül edemiyorlar, böyle bir şey olamaz diyorlar, istemiyorlar. Mesela, Lloyd George şeye emrediyor, Mudanya Konferansındaki General Harrington'a emrediyor. Diyor ki: ***"Bu laf fazla uzadı, şu gün şu saate kadar anlaşmazsanız vuruşmalar başlayacak"*** Yani savaş başlayacak, İngilizlerle savaşa tutuşacağız ve o gün ve o saat aşıyor. Fakat Harrington vuruşma emrini vermiyor. O yüzden adam genelkurmay başkanı yapmıyorlar, halbuki sırada bekleyen bir genelkurmay başkanlığı adayı emre itaatsizlikten şey diyor ve Mudanya'da biz istediğimizi elde ediyoruz. Neydi o? Doğu Trakya'nın bize teslim edilmesi, yani barış konferansından önce doğu Trakya'nın Türklere teslim edilmesi, bu sağlanıyor, bu başarıyor. İsmet

İnönü başarıyor bu işi ve dolayısıyla otomatik olarak hatta diyebiliriz Lozan'da da Türkiye'yi temsil edecek olan kişi İnönü oluyor. Orada müthiş bir mücadele cereyan ediyor. Mesela, İnönü konferansa gidecek, Lozan'a geliyor, diyorlar ki, konferans bir hafta ertelendi. Hiç haberi yok, haber ulaştırılmamış kendisine, görüyor musunuz nasıl istiskal etmeye çalışıyorlar? Yani sen aslında 1. ligden değilsin, sen 2. ligin adamısın, sen eti yenecek bir kuşsun anlamında, ondan sonra işte konferans açılırken İnönü soruyor, program nedir diyor. İsviçre Cumhurbaşkanı açılış konuşması yapacak, sonra diyorlar ki bir de Curzon konuşacak, İngiliz dışişleri bakanı konuşacak diyorlar. Olmaz diyor, o zaman ben de konuşacağım ve kalkıyor konuşuyor, Curzon'dan sonra kalkıyor, o da konuşuyor. Yani Lozan demek ki savaş meydanındaki 1. lige terfi edişimizi konferans masasında da kabul ettirmenin mücadelesi, bu çok psikolojik bir mücadele, işte onun için uzun sürüyor. Kısa ca burada noktalıyorum.

Av. Hüseyin ÖZBEK - Sina Hocamıza çok teşekkür ediyorum. Belki şu dikkatinizi çekmiştir, hatta dinlerken bir tereddüt geçirmiş olabilirsiniz: Şimdi Lozan'da oturan tarafların yaklaşımlarının, psikolojilerinin, böyle bakışlarının arka planını izah etmek için belki öteki tanımını genişletti. Öteki kavramını, Batıya göre, yani Avrupalı düşüncesine göre dünyanın geri kalanının kendilerinin doğal hakları, ekonomik kaynak açısından olsun, insan gücü potansiyel olarak kendi tasarrufları altına almayı meşru

gören bir anlayışı izah etmek için uzattı. Onlara göre, Batıya göre böyle, dünyaya hükmeden güçlere göre bizlerin Türk olmaktan kaynaklanan eksimiz var, bizlerin Müslüman olmaktan kaynaklanan ikinci bir eksimiz var. Yani böyle yaldızlı pekiyi vardır ya, bu da yaldızlı zayıf gibi bir şey. Böyle oturanlar arasındaki pozitif-negatif o artı-eksi ikilemine değinmek için bir panorama çizdi. Belki orası biraz uzadı, ama böyle bir anlam kazandı. Mesela, şimdi bunu etraflıca tanımlamış oldu. Ben burada sözü Yücel Hocama vermeden önce herhalde bir ihtiyaç doğduğunu düşündüm, birkaç cümlelik bir şeyi izah etmem gerekecek.

Lozan'dan konuşuyoruz, Sevr'den konuşuyoruz. Lozan'da Sevr'in çöpe atıldığını, bağımsız bir Türk devletinin doğuşunun tescili olduğunu, konferansın bu nedenle, 1. lige kabul edilmek istenmeyişimiz nedeniyle kesildiğini, kesintiye uğradığını, ama sonunda savaş meydanının galibinin Lozan'da da bu galibiyetini tescil ettirdiğini anlatıyoruz. Ama Birinci Dünya savaşından birkaç cümleyle bahsetmezsek bu izahımız eksik kalır. Birinci Dünya Savaşı veya **Birinci Paylaşım Savaşı** denilen büyük savaşın nedeni **Şark meselesidir, doğu meselesidir**. Ama doğu meselesi hâlâ devam ediyor. Şu anda da şark meselesi gündemde, **“eksik yerler kaldı, potlar kaldı, bunların da tamamlanması lazım”** deniliyor. Şimdi birinci paylaşım savaşı adı üzerinde masa üzerinde anlaşmamaktan, böyle el sıkışıp paylaşımında noktayı koyamamaktan kaynaklandı. Bir taraftan İngil-

tere, Fransa ve Çarlık Rusya'sının temsil ettiği, **itilaf güçleri** olarak tanımlananların bir birliğinde var. Öbür tarafta da daha sonra sanayileşmiş olan Orta Avrupa'da bir ekonomik dev ve siyasal dev olarak doğmuş olan Almanya var. Almanya dünyadan daha fazla doğal kaynak istiyor, sömürge istiyor. Afrika'dan sömürge istiyor, Ortadoğu'dan sömürge istiyor, Osmanlı coğrafyasından sömürge istiyor, ama İngiltere'nin, Çarlık Rusya'sının ve Fransa'nın muhalefetiyle karşılaşılıyor. Pay edemiyorlar, rızai bir taksim söz konusu olmuyor. O zaman ne olacak? Kan çıkacak. İşte Birinci Dünya Savaşı bu kanın uzun sürmüş bir hikayesidir 1914-1918 arası, fakat gariptir, biz Almanya, Avusturya, Macaristan, Osmanlı ittifakının içinde olduk. Savaşa sürüklenmemiz kaçınılmazdı. Bir atasözü vardır: "**Akacak kan başta durmaz**". Biz bu savaşa irademiz dışında sürüklendik. Hatta o zamanki iktidar İngilizler ve Fransızlarla da ittifakın yollarını aradı, ama kapı dışarı edildik, tersyüz edildik, başımıza geleceği de hissediyorduk, biliyorduk. Almanya'nın yanında yer almak durumunda kaldık. Yani iki taraftan birinin yanına böyle sürüklendik diyelim. Hatta ilginçtir, Birinci Dünya Savaşı başladı, biz kanımızı, Mehmetlerin kanını sebil ediyoruz, Almanya başı çekiyor, şimdi Osmanlı Devleti, o zamanki hükümet fırsat bu fırsat dedi, kapitülasyonları kaldırdığını söyledi. Tabii emperyalistlere, Batılılara çok olağanüstü imtiyazlar tanıyan, bizim yerli sanayimizin gelişmesini, yerli sanayinin, yerli burjuvazinin, milli burjuvazinin gelişmesini

imkânsız kılan bir ekonomik pranga var. Osmanlının kapitülasyonları kaldırdık demesine ilginçtir, Fransızlardan, İtalyanlardan ve İngilizlerden önce Almanya muhalefet ediyor, Almanya bunu kabullenmiyor. İstanbul'daki Sefirikebir Alman Büyükelçisi **Baron Von Wangenheim**; *“uluslararası anlaşmalar iki taraflı anlaşmalar tek taraflı irade beyanıyla ortadan kaldırılamaz, biz bunu kabullenmiyoruz”* diyor. Hoşuna gitmiyor Almanya'nın müttefik olduğumuz halde, uğruna Mehmetlerin kanını döktüğümüz halde Almanya bu ekonomik ayrıcalıkların kaybedilmesine razı olmuyor.

Milli Mücadele

Neticede Birinci Dünya Savaşının yenik tarafı biz oluyoruz, Almanya oluyor, Avusturya, Macaristan oluyor, Bulgaristan saflardan ayrılıyor ve 30 Ekim 1918 bizim açımızdan savaşı sonlandıran mütareke Mondros silah bırakılması oluyor. Bu işte Sevr'e giden yolun başlangıcı belki: Türkiye'ye dayatılan şartlar bellidir: **Artık yeniksiniz, galiplerin her dediğini de yerine getirmek zorundasınız. Sofraya gelecek olan ana menü de sizsiniz.** Yani Birinci Dünya Savaşının çıkış nedeni Osmanlı terekese, şark meselesinin bir çözüme kavuşturulması. Osmanlı coğrafyasının, o zengin coğrafyanın paylaşılması, işte emperyalist kurtların sofrasına peçete konulmuş, çatal, bıçak hazırlanmış, afiyetle yiyecekler. İşte burada yeniden bir kalkışma, yeniden bir diriliş, yeniden bir milli mücadeleye başlıyor. Türk milleti sofraya gelmeyi ve

emperyalistlerce afiyetle yenip sindirilmeyi kabul etmiyor, isyan ediyor. İşte gerisi 30 Ekim 1918'den sonra 13 Kasım 1918'de Mustafa Kemal Paşanın İstanbul'a gelişi 6 ayı aşkın bir süre 13 Kasım 1918'den 16 Mayıs 1919'a kadar İstanbul'da çareler arayışı, işgal İstanbul'unda, mütareke İstanbul'unda bir kurtuluş yolu, bir çıkış yolu, bir diriliş, bir kalkışma söz konusu olamayacağını, İstanbul'un hilafet makamının olsun, saltanatın olsun, Babıali'nin olsun tam bir teslimiyetle İngiliz şemsiyesi altına girdiğini görünce artık Anadolu'da başlayacak bir mücadele için 19 Mayıs 1919 Samsun, işte Amasya tamimi, Havza görüşmeleri, 23 Temmuz 1919 Erzurum Kongresi, 4 Eylül 1919 Sivas Kongresi, Anadolu'daki kongreler süreciyle ve Milli Mücadelenin örgütlenişi, İstanbul ve Ankara diye iki otoritenin ortaya çıkışı bu süreç sonucu ve 27 Aralık 1919'da Ankara'ya varış, Ankara'nın 22 000 kişilik bir orta Anadolu kasabasında canı gönülden kucak açış ve karşılama, 23 Nisan 1920'de İstanbul'daki Meclisi Mebusan'ın dağıtılmasından sonra İstanbul'da artık hiçbir kurtuluş çaresinin kalmadığını, Meclisi Mebusan'ın ve bir kısım iyi niyetli insanların da anlaması sonucu Ankara'nın önünü açılması, milli mücadelenin meşruiyetinin sağlanması, 23 Nisan 1920'de başlayan bir mücadelenin de değerli hocamızın söylediği gibi o I. İnönü, II. İnönü Savaşı, Eskişehir muharebeleri, Polatlı'ya kadar gelen Yunan Ordusu, Sevr'i uygulamak için Batılıların kırbacı olarak Anadolu'ya çıkan Yunan Ordusu'nun perişan olması ve 9

Eylül 1922’de Yunanlılar açısından **Küçük Asya Felaketi, Küçük Asya Macerası** dedikleri bir maceranın hakikaten bitişi sonrası. İşte bu arada 10 Ağustos 1920’de dayatılan Sevr’le, Anadolu coğrafyasında Ermenistan’ın, Kürdistan’ın ve başka yapılanmaların, başka etnik devletçiklerin, minyatür devletçiklerin ortaya çıkarak Türklere, Türk milletine, Türk ulusuna hayat hakkı tanınmamasına karşı bir isyanın başarıya ulaşması bir milli mücadelenin milli zaferle taçlanması süreci sonrası Sevr’in bir tarafa itilip, Lozan’da yeni bir sayfanın açılması söz konusu. Belki bu kronoloji ve bu panorama şark meselesi, Osmanlı terekesinin paylaşılmasından bahis olmasaydı Lozan’dan hemen işe başlamak belki ayakları yere değmeyen bir masal gibi olacaktı. Ben onun için affına sığınarak değerli katılımcıların izniyle böyle bir panorama çizmek durumunda kaldım. Yücel Hocam, buyurun.

Doç. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU

Adnan Menderes Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

DİPLOMATİK BİR ZAFER OLARAK LOZAN

Günümüzde Lozan Antlaşmasını bir zafer değil de bir hezimet olarak gösterme girişimleri gittikçe hız kazanmaktadır. Genellikle Cumhuriyet'e muhalif kesimlerin hep bir ağızdan aynı şeyleri tekrar ederek Lozan'ı aşağılamaya ve karalamaya dönük bu faaliyetleri, her ne kadar resmi belgelere dayandırılmaya çalışılıyorsa da, çoğu zaman kanıt olarak sunulan belgelerin ya da konuşmaların tahrif edilmiş bir şekilde ya da yanlış olarak yansıtıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu iddia sahiplerini takip edenlerin genellikle okumayan, araştırmayan kesimlerden olduğu dikkate alındığında, bu kimselerin kitleler üzerinde ne derece etkili olduğunu tahmin etmek zor olmasa gerek. Fakat bu iddialar o kadar temelsiz ve zayıf ki, çok küçük bir araştırma bile bu Lozan karşıtı iddiaların ne kadar çarpıtılmış olduğunu göstermeye yeter.

Örneğin daha 21.07.2013 tarihinde Zaman gazetesinde yazan **Mustafa Armağan Lozan'ın gerçek kahramanı kimdi?** başlıklı ya zısında şöyle demektedir:

Feragat da, fedakârlık da, kabul de bizden gelmiştir. Okuyalım mı biraz daha Paşa'nın sözlerini:

“Eğer dünyada tek kimse çıkıp da bana ‘Daha yapılacak fedakârlıklar vardı, şu kararı almalydınız’ diyebilirse onları yapmaya razı olurum. BEN FEDAKÂRLIĞI SON HADDİNE VARDIRDIM. Toprak meselelerinde kendi zararımıza ve müttefiklerin lehine kararlar aldık. Azınlıklar meselesini müttefiklerin dilediği gibi hallettik. Boğazların serbestliğini kabul ettik. Düyun-u Umumiye yönetiminin faaliyetinin devamına razı olduk. Bütün fedakârlıkları yaptım, her şeyi kabul ettim, fakat memleketin iktisadi esaretini reddettim.” (4 Şubat 1923) (Bu sözler, İnönü tarafından zamanın parasıyla tam 5 bin liraya yazdırılan Ali Naci Karacan’ın “Lozan Konferansı ve İsmet Paşa” (1943, s. 151-2, 211-2) adlı kitabından alındı.)

Yazar bu alıntıyı hem tam olarak yapmıyor hem çarpıtıyor hem de o konuşmaya yol açan önceki sayfalarda yer alan gelişmeleri görmezden geliyor. Yazarın sözünü ettiği kitabın 1993 basımında adı geçen konuşmalar 146-148 ve 204-209. sayfalar arasında yer alıyor. İsterseniz o konuşmanın tümüne bir göz atalım.

Boğazlar konusunda, İsmet Paşa Lord Curzon’un verdiği teklifte bazı değişiklikler istemiş fakat bu değişiklikler Curzon tarafından hep reddedilmişti. Devamında A. Naci Karacan şöyle yazmaktadır:

“İşte bu değişiklik teklifleri ve bu sözler üzerinedir ki Lord Curzon birdenbire hiddetlendi ve İsmet Paşa’ya: “On günden beri mütehassıslar

hep Boğazlar meselesiyle meşgul oluyorlar. Mukabil tekliflerinizi niçin şimdiye kadar söylemediniz?" dedi. Oysa bu uzmanlar, değiştirilmesi istenen noktaları değiştirmeye yetkili olmadıklarını söylemişlerdi. O halde kime başvurmalıydı? Lord Curzon, İsmet Paşa'ya: "Her gün yeni bir talep, yeni bir proje meydana çıkarıyorsunuz!" diyordu... Lord Curzon, değiştirmesini istediğimiz bütün noktalara birer birer, soğukkanlılıkla "Hayır" dedikten sonra şu cüretli sözleri söyledi:

"Artık ebediyen bu meseleyi müzakere edemeyiz. Hükümetimize sorduk, mütehassıslarımızla görüştük, yapabileceğimiz son müzakereleri yaptık. En son teklifimizi size verdik, önünüzdeki proje değişemez. Bunu ya kabul ya reddedersiniz. Yarınki toplantı Boğazlar meselesinin son toplantısı olacaktır!" Diğer devletler delegeleri de talimat almış gibi aynı teraneyi okudular" (Karacan, 1993:144-145).

İsmet Paşa meselenin Türk görüşü açısından büyük önemi olduğunu anlattı. "Verdiğim projeleri dikkatle inceleyiniz, iki gün sonra toplanalım" dedi.

Lord Curzon asık çehre ile:

"Hayır! Biz bir an evvel sulhun yapılmasını istiyoruz. Herkes sulh bekliyor. Siz de sulh arzusunda olduğunuzu söylüyorsunuz. O halde çabuk ve son defa yarın toplanalım!" cevabını verdi ve oturum böyle bir sinirli hava içinde sona erdi.

İsmet Paşa, Lord Curzon'un bu hiddetini cevapsız bırakmadı. Bu gibi tehditlerinin Türkiye-heyetini Türk egemenliği esasına dayanan ana prensiplerden asla vazgeçirtemeyeceğini İngiliz lorduna çabuk anlatacaktı.

Şimdi cevap vermek sırası İsmet Paşa'ya gelmişti. İsmet Paşa'nın cevabı ya görüşmelerin devamını sağlayacak, ya da Lozan Konferansı Boğazlar meselesiyle sona erecekti. O zamana kadar halledilmiş gözüyle bakılan bu meselenin konferansı yarı yerde bırakması üzücü bir etki yaratıyordu. İsmet Paşa saat dörtte toplantıya gitti. Bir defa daha barışı isteyen Türkler oldu. Türk başdelegesi söz aldı ve etraflı yazılmış bir beyanname okudu. . Bu beyannameyle özetle deniyordu ki:

*“Senelerden beri gerçekleşmesini istediğimiz prensiplerimizin tatbikinden başka bir şey istemiyoruz. Bu prensipler İstanbul'un ve Marmara'nın emniyetini korumak şartıyla Boğazların dünya ticaretine açılmasıdır ki herkes tarafından tasdik edilmiştir. Boğazların milletlerarası nakliyata açık olması tahkimatsız olmalarını icap ettirmez. Boğazların müstahkem olmasını kabul ederek aynı zamanda gemilerin ticari ve insani vazifeler yapmak için bir denizden diğer denize geçmesi bir taahhülle temin olunabilir. Bazı mıntıkların müdafaasından vazgeçtik. **Başka milletleri memnun etmek için müdafaa vasıtalarından vazgeçen Türkiye'yi tarihin nasıl muhakeme edeceğini bilmiyorum. Askerlikten tecrit adı altında kabul ettiğimiz***

fedakarlıkların, hakiki masuniyetimizi ağır surette baltaladığını görüyorum.

İsmet Paşa'dan sonra Lord Curzon söz aldı:

“İsmet Paşa'nın şimdi söylediği nutuk mutedil üsluptadır. Bu nutka benim de cevabım tabii öyle olacaktır. Büyük devletler Boğazlara dair mutedil teklifte bulunmuşlardı. İsmet Paşa Türkiye'nin fedakârlık ettiğini söylüyor. İsmet Paşa ne zaman bir iddiasından vazgeçerse bunu Türkiye tarafından yapılmış büyük bir fedakârlık diye göstermektedir. Fakat burada hazır bulunan büyük devletler murahhasları da fedakârlık ettiklerini farzetmektedirler. Meselenin hakikati da budur. Şimdi ikisinin arasını bulmaya çalışacağız.

*Görüldüğü gibi yazarın iddia ettiği ile orada yaşanan ve söylenenler arasında hiçbir ilişki yoktur. Diğer iddialarda bu gibi uydurmalardan ibarettir. Diğer **fedakarlık** kelimesi geçen konuşmayı Karacan şu şekilde aktarıyor:*

Lozan'ın kapitülasyonlar yüzünden kesintiye uğradığını anlatan İsmet Paşa iktisadi meselelerin bağımsızlık için ne kadar önemli olduğunu bu yüzden bu konuda ısrar ettiğini söyledikten sonra şöyle diyor:

İsmet Paşa'nın vatan toprağına ayak basar basmaz konferans hakkında söyledikleri şu oldu:

Sulh için her türlü fedakârlığı yaptık, fakat yalnız İngilizler değil, herkes kendi arzusuna göre bir sulh istediği için, sulhu yapamadık.

İsmet Paşa, Poincare tarafından mali meselelerin kabulüyle ekonomik meselelerin antlaşma dışında bırakılması şeklinde bir teklifle karşılaşmış karşılıklı sorusuna şu cevabı verdi:

“Bu yolda bir müracaat şifahen vuku buldu.” “Şimdi vaziyet ne olacak?”

“Ben hariciye vekiliyim. Bugün ordu ile alakam mevcut değildir. Biz her türlü fedakârlığı yaptık. Dünya sulhuna hizmet etmek istedik. Yeni açılacak müzakerelerden evvel birtakım diplomatik muhaberelerin cereyan etmesi tabiidir.”

Mustafa Armağan makalenin geri kalan kısmında şöyle demektedir:

“İşin tuhafı, eğer bir zafer varsa, mantıken bir kaybeden de olmalıdır. Peki Lozan’da kim kaybetmiştir?”

İngiltere mi? Lord Curzon’un Londra’da İngiltere’nin kaybettiği itibarı geri getiren adam olarak karşılandığını biliyoruz.

Bu iddia tamamen gerçek dışıdır çünkü İngiltere’de Lozan Antlaşmasına verilen tepkiler farklıdır. 1924 tarihli **Time** makalesi durumu şöyle özetlemektedir:

İşçi Partisi hükümeti Lozan Antlaşmasını onay için Avam Kamarasına göndermiştir... Tartışmalardan tarafların Antlaşmaya bakışın-da farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir.

Muhafazakarlar Antlaşmayı destekleme eğilimindedirler çünkü bu antlaşma Lord Curzon'un eseridir.

İşçi Partisi Antlaşmanın onaylanmasını rutin bir dışişleri faaliyeti olarak görmektedir.

Liberaller, Sir Edward Grigg önderliğinde (Lloyd George'un bir zamanlar özel sekreterliğini yapmış) antlaşmaya tamamen karşı çıkmaktadırlar.

*Toplantı dağıldı. Antlaşma bütün taraflar için nahoştu. **Lozan Antlaşması İngiltere'nin son yüzyılda en göze çarpan başarısızlığıdır**". Lozan Antlaşması Türkiye'nin Avrupa'dan tamamıyla kovulmasını değil Avrupa'nın tümüyle Türkiye'den kovulmasını belgelemektedir. Antlaşma aynı zamanda 5 yıl boyunca Yunan hırsını besleyen Llyod George'un politikasının nasıl bir enkaza dönüştüğünü de göstermesi açısından önemlidir".*

Time dergisine göre Amerika'da pek çok kişi antlaşmadan rahatsızlık duymuştur.

Amerika'nın bir zamanlar Almanya elçiliğini de yapmış olan **James W. Gerard** antlaşmayı eleştirerek şöyle demiştir:

"Hıristiyan medeniyeti Lozan'da çarmıha gerilmiştir. Amerikan çıkarları bir grup petrol spekülâtörünün çıkarlarına kurban edilmiştir". Gerard Türkleri katil olarak tasvir ederek Kemalist rejimi de sonu gelmekte olan bir grup maceracı olarak tanımlamıştır. Aynı şekilde Colombia Üniversitesinden Prof. A.D.F. Hamlin ve

Harward'tan Prof. Albert Bushnell Hart da Gerard'ı destekleyerek Türklerin değersiz ve güvenilmez olduklarını yazmışlardır.

Konferansın II. Bölümünde İngiliz Heyetine

Başkanlık eden Horace Rumbold 16 Temmuz

1923 tarihinde Kral V. George'a yazdığı mektupta şunları söylemektedir:

Hali hazırda sonuçlandırdığımız görüşmelerin ve imzaladığımız antlaşmayı zafermiş gibi göstermek imkansızdır. Buna her adı verebiliriz fakat zafer diyemeyiz. Fakat Türklerle pazarlık yapmak zorunda kaldığımız şartlar göz önüne alındığında en az zararla çıktığımızı söyleyebilirim”.

16 Haziran 1923 tarih ve 371/9083/1/44 sayılı ve “Treaty of Sevres and Treaty of Lausanne” başlıklı İngiliz Dış İlişkiler Ofisi raporuna göre **“Sevres Antlaşması Türkiye’yi Müttefiklerin kontrolüne sokarken, Lozan Antlaşması Türkleri kendi ülkelerinin patronu yapmıştır”.**

Yunanistan mı? Venizelos’un tek kuruş tazminat ödemedi, üstelik adaları ve Batı Trakya’yı nasıl ustalıkla sınırları içinde tutabildiğini, savaşı kaybeden Yunanistan’ı en az zararla kurtardığını biliyoruz.

Bugün herkes kabul etmektedir ki Yunanistan savaşı tazminatı ödemeye mahkum edilse bile içinde bulunduğu ekonomik koşullar yüzünden bunu ödemesinin imkanı olmayacaktır. Bu yüzden İsmet Paşa bile bunu gerçekten istememiş ancak bu sayede Karaağaç’ı savaşı tazminatı olarak alabilmeyi başarmıştır. Yazar

makalesinde Lozan hakkındaki en güvenilir kaynağın Rıza Nur olduğunu söylüyor. Ancak Rıza Nur'un **Lozan Barış Konferansının Perde Arkası** adlı kitabının 252. Sayfasından itibaren Yunan generali Pangalos'un Türkiye'ye bir saldırı planladığı haberini aldıklarını söyledikten sonra şöyle demektedir:

Ben Lozan Konferansında şimdiye kadar ve sonra da hiç korkmadım; fakat bu meselede dayandım, dayandım, sonra pek fena korktum. Adeta ödüm koptu. Çünkü herif delidir...Çok düşündüm. Tazminat vazgeçmek lazım olduğuna kanaat ettim. İsmet de o fikirde. Zaten düşünüyorum, alsak bile Yunanistan'dan ne alacağız? (s. 254).

Rıza Nur'un kitabının 115. Sayfasında şöyle dediğini hatırlatmakta da fayda var:

Benim zorum İngiliz dostluğunu kazanmak. Türkiye'nin hayat ve saadetinin yalnız böyle olacağına pek kaniyim.

Fransa mı? Belki Fransa kapitülasyonlar açısından kayıpları oynamış denilebilir ama o da geçici güney sınırlarını kalıcı hale getirip Sancak (İskenderun-Antakya) bölgesini elde tutabilmişti."

Hatay'ın durumu zaten Konferansta çok tartışılmamıştır çünkü bu konu 1921 Türk-Fransız Önbarış Antlaşması ile halledilmişti. Zaten Hatay şimdi Türkiye sınırları içinde olduğundan bunun niye Fransa'nın kazancı Türkiye'nin kaybı olarak gösterildiğini anlamak zordur.

Bu makale aslında Lozan hakkındaki mesnetsiz iddialara yanıt vermekten çok, Lozan'ın nasıl bir ortamda görüşüldüğünü ve neden diplomatik bir başarı olduğunu anlatmak amacıyla gütmektedir. Türkiye'de Lozan üzerine yapılan çalışmalar genellikle Lozan Antlaşması'nın içeriği üzerine yoğunlaşmakta ve bu konuda birbirinden farklı yorumlar ortaya çıkmaktadır. Fakat Lozan Antlaşması aynı zamanda uluslararası bir pazarlığın sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve bu pazarlığın en dezavantajlı aktörü Türkiye'dir. O yüzden bu diplomatik sürecin hangi ortamda gerçekleştiğinin bilinmesi, aslında Lozan'ın nasıl bir diplomatik başarı olduğu gerçeğini de beraberinde getirecektir.

Bugünden bakarak, yok Türkiye şunu da alabilirdi bunu da yapabilirdi demek hem gerçeklerle bağdaşmaz hem de Lozan'a ve Lozan'ı gerçekleştirenlere haksızlık olur.

LOZAN KONFERANSI: DİPLOMATİK GÖRÜŞMELER VE STRATEJİLER

A.Müttefiklerin Türkiye'ye Bakışı/Stratejileri

Yapısal/rasyonel teoriler, diplomatik pazarlık sürecinin sonuçlarının tamamen yapısal faktörlere bağlı olduğunu ve bu yapıyla faktörlerin başında güç ilişkilerinin geldiğini söylemektedirler. Bu teorilere göre güç konfigürasyonu asimetrik ise, güçlü taraflar genellikle zorlayıcı taktikler kullanırlar. Bu taktikler tehdit, veto gibi daha güçsüz tarafın boyun eğmesini sağlayacak tedbirleri içermektedir. Buna karşılık, zayıf

aktörler daha yumuşak ve boyun eğmeye yatkın stratejiler benimsemektedirler. Bu durum güçlü tarafa daha çok avantaj sağlamaktadır. O yüzden çok taraflı konferanslarda zayıf devletler ya daha güçlü devletlerle ya da kendi aralarında ittifak yaparak pazarlık güçlerini arttırmayı hedeflerler.

Lozan Konferansı taraflar arasında asimetrik güç ilişkisinin en bariz bir şekilde bulunduğu bir konferanstır. Boğazlar konusu hariç Türk heyeti Müttefik devletlerle tek başına mücadele etmiş ve bu süreçte yukarıda belirtilen rasyonel teorilerin varsayımlarını geçersiz kılan bir pazarlık stratejisi izlemiştir.

1. Güçlü ve barışı isteyen taraf olduğunu hissettirme

Müttefikler daha görüşmeler başlamadan, ısrarla kendi güçlerini hissettirerek Türkiye'yi yıldırma politikasına başlamışlardır.

- Bu stratejinin ilk göstergesi toplantı yerinin belirlenmesi olmuştur. İngiltere, Fransa ve İtalya davet eden ülke sıfatıyla 27 Ekimde Ankara Hükümetine bir nota göndererek konferansın 13 ikinci teşrinde (13 Kasım) Lozan'da toplanacak konferansa davet etmişlerdir. Cemil Bilsel Lozan'ın Konferans yeri olarak seçilmesini şöyle yorumlamaktadır:
- *“Lozan o vakit Türklük için hiç iyi duygularla bezeli bir yer değildi. Lozanda oturan Rumlar, Ermeniler Lozanın havasını Türklük aleyhine çevirmişlerdi. Zaten bütün İsviç-*

re'de böyle bozuk bir hava vardı. ..Zaten bütün dünyada böyle bir hava vardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun aleyhinde toplanan hava, dünya harbi vesilesinde bütün dünyada, haksız yere Türklük aleyhinde kararmıştı. İsviçre ve onun içinde Lozan, bunun tekasüf ettiği bir merkezdi" (Cemil Bilsel, Lozan, II. Cilt, s. 2). Bilsel Ankara Hükümetinin Lozan'ı toplantı yeri olarak kabul etmesini, Türklerin kendi davalarının haklılığına ve Lozan'da bile bunu tüm dünyaya kabul ettireceklerine olan inancı ile açıklamaktadır.

- İsmet Paşa daha İstanbul'da iken İngiliz Yüksek Komiseri, İngiltere'deki seçimler yüzünden Lord Curzon'un Konferansa belirtilen günde gelemeyeceğini ilettili. Fakat İsmet Paşa gene de Lozan'a gitti. Bilsel bunun gerekçesini şöyle açıklamakta:
- *"Lozan'da kendinden başka gelmiş kimse yoktu. Bunu fırsat bildi. Dünya gazete muhabirlerini toplayarak, onlara beyanatta bulundu: Beni sulh için çağırıldılar, geldim. Onlar hala gelmediler dedi. Türkiye'nin şerefli bir sulh istediğini ve dileklerinin temellerinin bu suretle dünyanın kulağına korkun kendisinin ihmale gelir olmadığını da anlatmış oldu.*
- Daha sonra Konferans Başkanlığı meselesi gündeme gelince, davet eden ülke temsilcilerinin sırasıyla Konferansa Başkanlık edecekleri belirtildi. Bu tamamen Müttefiklerin kendilerini üstün görme ve Türk heyetini ikinci plana atma gayretlerinin bir sonucu

idi. Ancak İsmet Paşa buna hemen itiraz etti ve “reisliğin yalnız Fransa, İngiltere ve İtalya’ya hasredilmesine” karşı çıktı. “Türkiye ilk olarak İzmir’de toplanmaya devletleri davet etmiştir. Bu sebeple Türkiye dahi davet eden devletlerdendir. Fakat bunda ısrar etmedi...” Onun için asıl önemli konu Türk heyetinin konferansa diğer devletlerle eşit şartlarda katılımı idi (Bilsel, s. 19).

- Lord Curzon daha sonra müttefikler arasında birlik ve beraberliği sağlamaya çalışmış ve Türk heyetinin karşısına birleşik bir kuvvet olarak çıkmayı hedeflemiştir. Bu amaçla Lord Curzon Fransız Fransız Poincare ve Mussolini ile bir araya gelerek Konferansta Türklere karşı izlenecek stratejiyi belirlemeye çalışmışlardır.
- **Onsekiz Kasım 1922 tarihli The New York Times**, *Müttefiklerin planları içinde Türklere karşı silahlı bir müdahalenin varlığından söz etmektedir. Gazeteye göre, Poincare ve Curzon gerekli görüldüğünde veya Konferansın başarısız olması durumunda Türklere karşı askeri güç kullanılmasını içeren bir plan üzerinde anlaşmaya varmışlardı.*
- **The New Statesman** aynı şekilde Ankara Hükümetinin politikalarını “**sarhoş milliyetçilik**” olarak tanımlamakta ve şunları yazmaktaydı:
- *Eğer Türkler silahlı güçlerini birleştirmiş Büyük Devletlerle çatışmaya girerlerse bu on-*

lar için bir felaket olur. Umarız sarhoş Kemal, ayık Kemal'i dinler.

- Türk Heyetinin ilk hedefi bu cepheyi zayıflatmaktı. İngilizlerin Türk dostu olarak gördükleri, Amerika'nın Konferanstaki gözlemcisi Joseph C. Grew Türk Heyetini şöyle tanımlar:
- *Heyet üyeleri barış konferansı becerisine veya deneyimine sahip değiller...İyi bir akşam yemeğinden sonra Türklerin ne söylediğine fazlaca önem atfedilmemeli. Bana söylenen o ki İsmet, iyi bir şampanyanın etkisiyle Lord Curzon'a en az üç kez İngiltere'nin Musul'a sahip olabileceğini söylemiş.*

• Fakat daha sonra, Türk heyetinin söylendiği kadar kolay lokma olmadığını gören Rumbold şunları söylemektedir:

• “Türkiye gibi sadece 7 milyon nüfusu olan küçük bir ülkenin, dünyanın en güçlü ülkelerine bu kadar sorun çıkarmasını düşünmek bile beni çileden çıkarıyor. Türkler sadece görünür olmalı ama duyulmamalı.”

- **Fakat Rumbold, Türk heyetinin de taktiksel yetenekleri olduğunun da farkındaydı. Daha sonra Rumbold bunu şu sözleri ile kabul etmiştir:**
- *“Daha Curzon farkında değil ancak Türkler Fransızlarla bizim aramızda bir çatlak oluşuncaya kadar oyalama taktiğine devam edecekler.”*

- Bu taktikler sonunda başarıya ulaşmıştır. Grew konferansın ilk aşamasının başarısızlığına uğramasını, Fransızların tutumuna bağlamaktadır. *“Fransızların Müttefikleri satması, cephenin yıkılmasına sebep olmuş, bu da Türklere yeni bir güç ve cesaret vermiştir.”*
- **İngiliz Heyetinde bulunan Allen Leeper da, Fransızları şöyle eleştirmektedir:**
- *“Türkler görüşme yapmak için yeterli insanlar değiller. Ama Fransız ihaneti yüzünden Türkleri tekrar Avrupa'ya kabul etmek zorunda kalacağız”. .*

2. Psikolojik Baskı: Kendilerini Türklerden üstün görme

- Konferans boyunca özellikle Lord Curzon ve İngiliz heyetinin diğer üyeleri, Türk Heyetini Osmanlının devamı olarak görmekte ve Lozan Konferansının Mondros'tan gelen Türklerle, galip müttefikler arasında yapılacağı izlenimini yaratmaya çalışmaktaydılar. Onlara göre Konferans, Sevres'in birkaç noktada değiştirilmesi üzerine yoğunlaşacaktı.
- Çanakkale Savaşında (Gelibolu Muharebesinde) İngiliz komutan general Sir Ian Hamilton'un yeğeniyle evli olan Leeper, Türklere olan düşmanlığı ile bilinmektedir. Konferans başlayınca Leeper Türkler hakkında şu yorumu yapmıştır:
- *Türkler benim gibi Türk düşmanı olan birisinin tahmin edebileceğinden bile daha kötü insanlardır.*

- Lord Curzon'un İngiliz Heyetinin başına seçilmesi, aslında en başından beri İngilizlerin konferanstan ne beklediklerini kanıtlar niteliktedir. Ünlü İngiliz diplomat Harold Nicholson, İsmet Paşa-Curzon görüşmesini şöyle tanımlar:
- *Nicholson'a göre, onun deyimi ile 'genç paşa' zamanın en azılı bir 'emperyalist'i ile karşılaşılıyordu. Yazdıklarında 'paşa'yı küçültmekten ziyade, ona acıma duyguları belli oluyor. İngiliz diplomatı Lord Curzon'u şöyle tanımlar:*
- *... Lord Curzon, İngiliz İmparatorluğu'nu, 'Roma İmparatorluğu'nun bir tekrarı sayar; kendini, bir 'Romalı' gibi görürdü. Ona göre, emperyalizm İngiliz aristokrasisinin tarihsel bir zorunluluğudur. Emperyalizm Curzon için bir din gibiydi. Tanrı'nın Britanya İmparatorluğu'nu, tanrısal amaca bir araç olarak seçmiş olduğuna derinden inanıyordu..'* (Niyazi Berkes, Unutulan Yıllar, s. 484).
- Böyle bir kişinin ve temsil ettiği ülkenin, Türkler üzerinde üstünlük kurmaya ve onları küçümseyerek psikolojik olarak yıpratmaya çalışacağı kesindi. İngilizlerin Türk heyetini psikolojik olarak yıpratmak ve İngilizlerin üstün olduğunu kabullendirmek için uyguladığı bazı stratejiler şunlardır:
 - a. Daha Konferansın başında Lord Curzon'un açılış konuşması yapacağı İsmet Paşaya bildirildi. İsmet Paşa'nın cevabı "o halde

ben de nutuk söyleyeceğim oldu". Bilsel durumu şöyle aktarmakta:

"Fakat halecanı vardı. Aceba bir emri vakiya-parak, kendisi söz söylemeden celse kapatılır mı? Bu sebeple pusuda bekler gibi heyecanla bekledi ve daha Lord Curzon son sözünü söylerken onun kürsüye ilerlediği görüldü".

Konuşmanın tam metni A. Naci Karcan'ın kitabında mevcuttur.

Daha konferansın ilk safhasında İsmet Paşa Türklerin masaya Müttefiklerle eşit şartlarda oturacağı sinyalinin vermiş oluyordu.

b. Konferans taktikleri

Müttefik devletlerin ve özellikle de İngiltere'nin Türkleri ve Türk heyetini aşağılayıcı davranışları konferans boyunca da sürmüştür. Grew bu durumu şöyle anlatmaktadır:

Curzon İsmet Paşa'ya sanki bir memur muamelesi yapmakta, yıldırma taktikleri uygulamakta ve onunla sık sık dalga geçmektedir. Daha konferansın başında Lord Curzon silindir taktiği uygulamış ve Türklerin bu organizasyonda herhangi bir söz sahibi olmalarını engellemek için elinden geleni yapmıştır. Ne zaman İsmet Paşa Türkiye'nin isteklerinden veya bağımsızlık ve egemenlik taleplerinden bahsetse Curzon şu cevabı vermiştir: İsmet bana bir müzik kutusundan başka bir şey ifade etmiyorsun. Hep aynı şarkıyı çalıp duruyorsun: Egemenlik, egemenlik, egemenlik. Bizin sizin egemenliğinizi elinizden alacağımızı söyleye söyleye sonunda doğru olduğuna kendin bile inan mışsın (s. 4).

George W. Liebmann Diplomacy Between the Wars: Five Diplomats and the Shaping of the Modern World adlı kitabında da aynı tespitlerde bulunmaktadır:

Curzon konferansın her adımında İsmet Paşayı azınlıklar gibi en önemli konularda bile ilgisiz kalmakla insanı şok eden bir laubalilikle suçlamaktadır.

*Daha sonraki aşamalarda Curzon şunları söylemektedir: Pazarlık büyük bir inatçılıkla devam etti. İsmet şüphesiz diğer Türkler gibi tam bir pazarcı çocuğu olduğunu kanıtladı. Daha sonra **Curzon sözlerini şöyle sürdürdü:** Geri zekalı bir çocuğun zekası ile bir katırın inatçılığını birleştiren bu imkansız insanlar (Türk heyeti).....*

İngilizlerin Türkleri aşağılayan yaklaşımları pek çok kereler ortaya çıkmıştı. Rumbold'un 30 Ocak'ta Henderson'a yazdığı mektup aynen şöyle demektedir:

Türkler (telgrafları ele geçirmişti) şu anda endişeli çünkü daha hiçbir şey elde edemediler. Eğer eve TBMM'nin kötü bulacağı bir anlaşma ile giderlerse azarı işitecekler. Eğer hiçbir anlaşma olmadan dönerlerse 3 ayı ve o kadar parayı çarçur etmekle suçlanacaklar. Her hâlükârda enselerinden yakalanmış olacaklar. Çok üzgün olduğumu söyleyemem çünkü hayatım boyunca bu kadar domuz kafalı, aptal ve rahatsız edici insan sürüsüyle karşılaşmadım.

İsmet Paşanın Ankara'ya yazdığı ve Müttefiklerin kendilerine başka bir Sevres imza-

latmaya çalıştıklarını bildiren telgrafını ele geçiren Dış İlişkiler ofisinin yorumu;

Türklerin hayal gören fanatikler olduğuydu. Bunları sadece korku ve şiddet yola getirir denilmekteydi.

Lloyd George da M. Kemal'i haydut İsmet Paşayı da halı satıcısı olarak tasvir etmekteydi. Dockrill ve Gool'd'a göre kimse Türklerin sınırlı ve meşru hakları olduğunu kabul etmek istemiyordu.

Fakat kimse İsmet Paşa'nın bu endişelerinde ne kadar haklı olduğuna inanmak istemiyordu. **The New Statesman** konferans başlama-dan şunları yazmıştı:

Kapitülasyonların kaldırılması, Karma Mahkemelerin ve yabancı posta ofislerinin kapatılması, gümrük tarifelerinin arttırılması ve yabancı okulların statüsünün değiştirilmesi kabul edilemez...

The Times and the Near East ise bir yandan Türklerin kendi ülkelerinin patronu olma hakkının var olduğunu kabul ederken, diğer yandan Türkiye'nin tam bağımsızlık politikasını ve dış yardımları reddetmesini de aynı derecede eleştirmişlerdir. İngiliz basınının hepsinin aynı görüşleri paylaştığını söyleyemeyiz:

The Nineteeth Century and After Türkiye başlıklı makalede İngilizlerin Türklere yaptığı muameleyi ve İngiliz delegelerini Türkleri de en az Portekiz ve Paraguay ayarında bir millet olarak tanımamalarını eleştirmiştir.

The Daily Heral Türkleri destekleyerek Türklerin ekonomik ve finansal bağımsızlığı haketiklerini söylemiştir (10 Mayıs 1923).

B. Türk Heyetinin Karşı Stratejileri

Lozan'ı eleştirenlerin ortak noktalarından birisi de İsmet Paşanın diplomat olmadığı ve bu yüzden de Konferans sırasında pek çok fırsatı kaçırdığı ile ilgilidir. Gerçekten İsmet Paşa askerdir ve diplomasi deneyimi yoktur. İsmet Paşa anılarında da kendisini amatör bir diplomat olarak tarif eder. Örneğin Rumbold İsmet Paşa'nın görevine layık olmadığını söylemiştir. Türkiye'de İsmet Paşanın diplomat olmamasından dolayı Lozan da pek çok şeyi başaramadığını ve pek çok detayı kaçırdığını söyleyenler mevcuttur. Ama İsmet Paşanın Müttelikleri çılına çevirecek pek çok özelliğı olduğu ve bu özelliklerin ona ve Türk heyetine pek çok avantaj sağladığı gerçeğı göz ardı edilmektedir.

Mudanya görüşmelerini yürüten Harrington İsmet Paşa hakkında şunları söylemektedir:

İsmet her detayı her cümleyi dikkatlice inceler ve bu cümlelerde herhangi bir tuzak olup olmadığını anlayana kadar hiçbir şeyi kabul etmez. Böyle bir adamla uğraşmak olağanüstü bir sabır gerektirir. İsmet net ve mantıklıdır ve kesin bir evet ya da hayır elde etmek için kendine özgü bir tavırla hareket eder.

İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserliği

yetkililerinden Andrew Ryan Lozan Konferansına katılan Türk delegelerinin bazıları ile ilgili yaptığı değerlendirmelerde İsmet Paşa ve Rıza Nur'u şöyle tarif etmiştir:

İsmet Paşa: Aşırı eğilimli, görüşmelerde inatçı, Mustafa Kemal'in sadık yardımcısı

Rıza Nur Belirli görüşleri olmayan, macera-sever, aşırı eğilimli, en çok para ödeyenlere bağlılıkla hizmet eder, Bolşeviklerden ödenek alır. (Selahi Sonyel, Gizli Belgelerle Lozan Konferansı'nın Perde Arkası, s. 49.)

Amerikan diplomatı Grew da İsmet Paşa'yı şöyle tanımlamakta:

Her ne kadar rakiplerinin uyum kabiliyetlerine ve zarafetine sahip olmasa da konferans boyunca doğru ve dürüst bir oyun oynamıştır.

Misak-ı Milli İsmet Paşanın kullandığı en önemli araçlarından biri olmuş ve Misak-ı Milliye aykırı her talep karşısında (özellikle bağımsızlığımızı zedeleyecek Ermeni meselesi ve Kapitülasyonlar) rijid tutumunu sürdürmesine olanak sağlamıştır.

Ayrıca konferans sırasında literatüre “**ear aid diplomacy**” (kulaklık diplomasisi) olarak geçen strateji çoğu zaman müttefiklerin baskısı altındayken zaman kazanma aracı olarak kullanmıştır. **Liebmann** kitabında İsmet Paşanın sağırlığını ve bazen de Fransızcadaki yetersizliğini danışmanları ile tartışmak için kullandığını yazmaktadır. Ne zaman Curzon bir

konuda bastırrsa İsmet Paşa konuyu tam anlamadığını söylemiş ve ara talep ederek konuyu diğer delegelerle tartıştıktan sonra cevap vermiştir. Ya da Curzon taleplerini belirtirken İsmet Paşa kulaklığını çıkarmış, ve konuşma sırası geldiğinde Curzon'un saatlerdir söylediklerinden bihaber olarak konuşmaya devam etmiştir. Liebman kitabında Curzon'un İsmet Paşanın bu davranışları karşısında onun sağırlığı ile ilgili yorum yaptığını ima ederek İsmet paşanın Curzon'a şunları söylediğini yazmaktadır:

Bir insanın fiziksel engelleri ile dalga geçmek hem kaba hem de insanlık dışı bir davranıştır. Gene Liebman bundan sonra Curzon'un yüzünün morun birkaç tonunu aldığını söylemektedir (s. 178).

Sonuç olarak Lozan Antlaşması çetin görüşmeler sonucu, Türklerin isteğine en yakın şekilde sonuçlandırılmıştır. Yukarıda verilen örnekler de göstermektedir ki Türk Heyeti Lozan'da sadece bağımsızlığı için değil aynı zamanda ön yargıları kırmak için de savaş vermiştir. Bu zorlu mücadele her ne kadar Türkiye'deki bazı kesimler tarafından küçümsenmeye karalanmaya çalışılsa da pek çok yabancı basın ve kişi bu mücadelenin hakkını da vermiştir. Bunlara şu örnekler verilebilir:

Lozan Antlaşması'nın Yankıları

The Observer (22 Temmuz 1923) Artık korkunç ve iflah olmaz Türk'ten bahsetmek anlamsızdır. Türkiye daha mantıklı ve lideri de

barışçıl bir yönetici konuma yükselmiştir ve bu lider ülkesini ilkel bir toplumdan daha modern bir hale getirmeye çalışmaktadır.

Charter of Liberty : Türkiye'yi uluslararası toplumun eşit ve aktif bir üyesi olarak tanımlamıştır.

Manchester Guardian (8 Ağustos 1923): Yeni Türkiye iç işlerinde Sultan'dan ve Lozan Antlaşması sayesinde de dış ilişkilerinde yabancılardan kurtulmayı başarmıştır.

The Manchester Guardian (28 Temmuz 1923) ve The Economist (13 Ekim 1923) Dergileri: Lozan Antlaşması I. Dünya Savaşından sonra samimiyetle tartışılıp imzalanan ilk barış antlaşmasıdır. Türkler masaya diğer devletlerle eşit şartlarda oturmuş ve antlaşmanın her maddesi Türklere sopa sallayarak değil tartışılıp onlara izah edilerek yazılmıştır.

Erik Zürcher Turkey: A Modern History adlı kitabında Türkiye'nin yaşamını ve tam bağımsızlığını Lozan'da kazandığını yazar (s.170).

Lozan Antlaşması, dünyanın her yanında büyük ilgi ve kimi yerlerde sevinçle karşılanıyor; birçok gazetelerde manşet başlıklar altında yansıtılıyordu.

18 Temmuz tarihli L'Temps gazetesinde Herbet, Türkiye'nin büyük bir diplomatik zafer kazandığını ve en tehlikeli düşmanları olan İngiltere ile Yunanistan'ın, Mudanya Mütarekesi'nden çekilmeleri durumunda karşılaşılması

olası tehlikeyi atlatmış olduğunu; Türkiye'nin ulusal bir devlet haline geldiğini; Fransa'nın, Ankara Antlaşması'nda sağlamış olduğu yararları yitirdiğini ve antlaşmadan zararlı olarak çıktığını; ABD'nin, haklarını koruduğunu; ancak İngiltere'nin de zarara uğradığını, çünkü Asya Türkiye'sinin İngiliz egemenliğinden kurtulmuş olduğunu kaydediyordu.

Lozan Antlaşması'nın imzalandığı **24 Temmuz tarihli Echo National'de, Andre Tar dieu**, 'Boğazların Hanımı İngiltere' başlıklı bir başyazıda, İngilizlerin, Çanakkale'de kalarak Akdeniz'in tüm kapılarına sahip olacaklarını; İngiltere'nin o sırada Boğazlarda yeni bir Cebe-litarık'a sahip olduğunu ve birkaç hafta içerisinde bu durumunu değiştireceğine inanmadığını; Fransa'nın Türk dostluğunun İngiltere'ye Doğu'da saygınlık kazandırdığını ve onu Boğazların hanımı yaptığını öne sürüyordu.

25 Temmuz tarihli Fransız gazetelerinin Lozan'la ilgili yazılarında memnuniyetsizlik seziliyordu.

Eclair, çılğınca bir politikanın feci sonuçlarından söz ediyor; şöyle diyordu: 'Hilâl, Haç'a böylesine bir yenilgi darbesi indirmemiştir. Batı'nın saygınlığı toprak olmuştur ve uygarlık, barbarlığın önünde eğilmektedir... Fransa'yı bu aşağılayıcı duruma getirmiş olan Franklin-Bouillon, parlamentoya üye seçilmiştir'.

Echo de National'da Pertinax, antlaşmayı bir yenilgi sembolü olarak niteliyor; Türk Ulus-

çuların Anadolu'da geniş topraklar yitirmiş olmalarına karşın, muzaffer olarak Balkan yarımadasına döndüklerini yazıyor; Müttefiklerin teslim oldukları sorunları sayarak, Türk rövanşının bir oldu-bitti olduğunu öne sürüyordu.

Figaro'da Henri Bidou, Türkiye'nin ilk kez Batılı bir devlet olarak kabul gördüğünü; savaş Türkiye'yi Avrupa'dan çıkarmaya yolu açmışken şimdi Avrupalılaştığını kaydediyordu. Victoire'da M. Herbette, Yunanlılarla Ermenilerin matem tuttuğunu; ancak antlaşmanın, İngiliz açısından da çok parlak olmadığını; sayısız askere ve toplara sahip Türkiye'nin, Boğazların efendisi olarak kaldığını vurguluyordu.

18 Temmuz tarihli Times adlı İngiliz gazetesi, 'Türk barışı çözümlendi', 'Müttefiklerin son ödünleri' başlığı altındaki yazılarında şöyle diyor: 'Güç bir hamilelikten sonra başarılı sonuç elde edilmiştir. Bebek tatmin edici olmakla birlikte... Türklerden başka hiç kimse o yavrunun onur verici olduğunu benimseyemeyecektir'. Aynı gazete, 28 Temmuz tarihli sayısında Ağa Han'ın Müslümanlara gönderdiği şu mesajı yayımlıyordu:

Tarihte, ilk kez, bir İslam ulusu tarafından, kesin eşitlik esasına dayanarak, Batı'nın büyük devletleriyle bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma, Gazi Mustafa Kemal'in sarsılmaz önderliğine ve İsmet Paşa'nın sabırlı diplomasisine verilen krediyi yansıtır. Türk ulusunun sağlamış olduğu özgürlük bir bütündür'.

Daily Telegraph adlı İngilizce gazete, 28 Temmuz tarihli sayısında, İngiltere'nin eski Başbakanı David Lloyd George'un şu demecini yayımlıyordu:

'Uygarlığın başarısızlığı... Her şey sona erince, İsmet'in gülümsemesine şaşmamalıdır. Ankara'dan alman haberlere göre, barış, orada büyük bir Türk zaferi olarak karşılanmıştır ve gerçekten de öyledir... Mudanya Paktı Sevr değildir, ama kesinlikle Lozan'dan daha iyiydi. Sevr'den Mudanya'ya bir gerileme idi; ancak, Mudanya'dan Lozan'a bir bozundur [hezimettir]' .

Lozan Antlaşması Yunanistan'da da sevinç yaratmamıştı.

Yunan basını, Müttefiklerin, barış yolunda birçok ödün verdiğini öne sürerek acılarını belirtiyor; daha çok Fransa'yı eleştiriyor; onu, Müttefiklerin arkasında aşağılık eylemlerde bulunmakla suçluyor ve 'kucağında beslemiş olduğu akrep tarafından şimdi ısırılmıştır' diyordu.

Yunan ihtilâlcilerinin organı **Eleftheros Logos**, 'Fransa şimdi başka devlet adamlarına ve yüce geleneklerine uygun bir siyasa dönmeye gereksinim duyuyor' yorumunda bulunuyordu.

Yunan ihtilâlinin destekleyicilerinden **Patris gazetesi**, acı bir tutumla şöyle diyordu:

'Lozan'ın manzarasının Avrupa diplomasi-sinde eşi yoktur. Türkiye, Müttefikleri yenilgiye uğratarak onları moral açısından aşağılamıştır... Lozan barışı Avrupa'nın moral çöküntüsünün

yazılı bir belgesi olacaktır. Antlaşma, Helen ulusunun yüce düşününün mersiyesidir; ama, umutsuzluğa kapılmayalım. Son on ay zarfında ülke, Helenizm'in evrensel olduğunu kanıtlamıştan Bir gün İyonya'nın güneşi Yunan savaşçılarının süngülerinde parlayacaktır. Helen ideali ağır bir yara almıştır, ama ölmemiştir. Yunanistan, öteki Balkan ülkeleriyle olan dostça ilişkilerini pekiştirmektedir'.

Venizelos tarafları *Vima* gazetesi şunları yazıyordu: 'Yunan halkı barış haberini üzüntüyle karşılamıştır... Ancak, barış, ülkeye sükûn getirecek ve halka, kendi iç sorunlarını çözümlene fırsatı verecektir. Yunan tarihi, ikinci bir Lozan kaydetmemelidir'.

Yine Venizelosçu *Eleftheros Tipos* gazetesi şöyle diyordu: 'Müttefiklerin hakaret oluşturan durumu tehlike yaratabilir'. Venizelosçu

Estia [İngiliz yandaşı] gazetesi şöyle diyordu: 'Barış, Yunanistan'dan çok Müttefikler için büyük bir yenilgidir'.

Venizelos ve General Metaksas'a muhalif, ırlımlı' Yunan gazetesi ***Politia*** şunları yazıyordu:

'Lozan Konferansı, tüm konferansların en üzücüsü olarak tarihe geçecektir... Yunanistan, Türkiye ile olan anlaşmazlıklarını çözümledikten sonra ortaya çıkan anlaşmazlıklar kendisine pahalıya mal olmuştur. Buna karşın, Balkan ülkeleri arasında dayanışma kurulmuştur ve bu, konferans sonun-

da kaybolmayacaktır. Aksine, Balkan işbirliğine daha yakın ortam hazırlamıştır ve bu da Doğu'da barışı güçlendirecektir. Sevr'den hemen soma, Yunanistan, küçük halkları koruma sözü vermiş olanlar tarafından terk edilmişti... Ancak, bu küçük halklar, Müttefik devletlerin çıkarları için satranç taşı gibi oynatılmışlardır'.

Embros gazetesi, Yunan halkını, ne pahasına olursa olsun, birliğe çağırıyor; **General İoannis Metaksas** yanlısı **Kathimerini**, Lozan Konferansı'nın dört savaşa son vermiş olduğunu; Yunanistan'ın, 12 yıldan fazla süren savaşlardan soma barış için ağır ödemede bulunduğunu öne sürüyor;

yine Metaksas yanlısı **Hronos gazetesi** ise şöyle diyordu: 'Lozan'da yenilmiş olan yalnız Yunanistan değil, Müttefiklerdir'.

Hollanda basını da Lozan Antlaşması'na ilgi gösteriyor; 'Türkiye, Müttefikler arasındaki ayrılıklardan tümüyle yararlanarak konferans salonundan zaferle çıkmıştır' diyordu.

Haagsche Post adlı gazete, Türkiye'de Ulusçuların her yana nasıl yayıldıklarını ve Türkiye'yi Batı hegemonyasından kurtardıklarını anlatıyor; şöyle diyordu: 'Bugün yeni bir yaşam kazanmış olan Türkiye, eskiye oranla, şimdi Boğazlarda daha güçlü bir duruma gelecektir'.

Niive Rotterdamsche Currant şöyle di-

yordu: 'Türkiye, yeni bir deniz ve kara gücü olarak ve Sovyet Rusya ile birlikte, Levant'ta ve İngiltere'nin Hindistan yolu üzerinde güçlü bir duruma gelecektir'.

Het Volk şunları ekliyordu: 'Lozan'ın elastiki antlaşması, Avrupalı diplomatlara uykusuz geceler geçirmeyi sürdürecektir'.

Vanderland, Türklerin modern prensipleri öğrenmelerinden memnurluk duyuyor; Lozan'ı, Paris barış antlaşmalarında gedikler açtığı için iyi karşılıyor; barışın imzalanmasının Türkler için büyük bir gün olduğunu kaydediyor; ama Times muhabirinin, Türklerin onu dikte ettiği görüşüne katılmıyordu. Gazetenin tek kaygısı şuydu: 'Mağlubiyetten galibiyete geçen bir Türkiye'yi, boyunduruk altındaki veya mağlup halklar, zafer getirici bir örnek olarak alabilirler'.

Lozan Antlaşması İtalya'da da iyi karşılanmıştı.

Konferansın ikinci döneminde İtalya'yı temsil eden delegasyonun başkanlığını yapmış olan ve barıştan sonra İtalya'nın Türkiye Büyükelçiliğine atanan Montagna, basma verdiği demeçte, barış antlaşması hakkında şöyle diyordu: 'Türkiye ile aktedilmiş olan barıştan memnunuz. Başbakan Mussolini de antlaşmadan memnundur' . Corriera Della Sera şöyle diyordu:

'Türkiye, başlıca amacı olan egemenliğe sahip yönetim sistemini elde etmeyi başar-

mıştır... Ankara'nın ulusal gururu tatmin edilmiştir. Barış antlaşması mali ve ekonomik sorunları tümüyle çözmemiyor. Lozan Antlaşması her ne kadar eksikse de, Avrupa'nın iyileştirilmesi için herhalde bir adım oluşturur. Doğu sorunu yeni bir sayfaya girmiştir'.

28 Temmuz tarihli New York Times gazetesinin şu haberi yayımlıyordu:

'Basına demeç veren [ABD'nin eski İstanbul Büyükelçisi] Morgenthau, Avrupa'nın hâlâ içinde bulunduğu karışık durumdan yararlanan Türkiye'deki Kemalistler ve Rusya'daki Bolşevikler gibi küçük grupların, dünya barışını tehdit ettiklerini; Lozan'ın tam bir fiyaskoyla sonuçlanmış olduğunu belirtti ve şunları ekledi: "Türkler, kendi güçlerinden çok Müttefiklerin aralarındaki anlaşmazlıklardan yararlanarak öne sürdükleri koşulları onlara kabul ettirmeyi başarmışlardır. Türkiye gibi huzur bozucu küçük devletleri bir bir önümüze alarak onlarla uğraşacağımıza, büyük devletlerle yakın işbirliği kurarak ilişkilerimizi geliştirmemiz ve bu çerçevede önderliği kabul ederek tecrit olma politikasını rafa kaldırmamız uygun olacaktır'.

Hintli Müslüman önderlerden Sir Abbas Ali Baig, Asiatic Review dergisinin Ekim 1923 tarihli sayısında şöyle diyordu:

'Lozan Antlaşması, Asya ve Avrupa için oldukça önemli olan diplomatik bir zaferdir. Ölü olarak doğmuş olan Sevr Antlaşması'nı mezara koymuş ve Venizelos'la Lloyd George'un saldırgan politikalarını sonuçta çöktürmüştür. Bitkin

kalmış bir dünya, uzun sürmüş olan güç görüşmeleri sonuçlandırmış olan İsmet Paşa ve Sir Horace Rumbold'a minnettardır... Bütün Avrupa, İsmet Paşa'yı, yetenekleri, dürüstlüğü, içtenliği ve ağırbaşlılığından ötürü takdirle anmaktadır... Modern Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın da, İslam dünyasının her yanında saygınlığı büyüktür ve ona "Seyfullah" [Tanrı'nın kılıcı] adı verilmiştir... Barış, Hindistan'ın her yanında sevinçle karşılanmıştır'

Amerikalı yazar Harry Howard şöyle der:

'Türklerin ulusal bağımsızlık yolundaki uzun savaşları, modern dünya tarihinin yüce destanlarından biridir. Küçük Asya [Anadolu]'nın savaş alanlarında kazanılmış olan bağımsızlık, Lozan'da sağlanmış olan büyük başarılarla бүtүнlenmiştir'.

Toynbee ve Kirkwood şunları ekler:

'Lozan'da, Müttefikler, Türk Ulusçuların yaklaşıp olarak tüm taleplerine boyun eğdiler. Dünya, şaşılacak şu manzarayla karşılaşmıştır: Yenilgiye uğratılmış ve görünürde yıkılmış olan bir ulus, yıkıntılarının üzerinden yükselerek, kesinlikle eşit koşullar içerisinde, dünyanın en yüce uluslarının önüne çıkarak, 1. Dünya Savaşı'nın aşılanmış olan muzafferlerinden, hemen hemen her ulusal dileğini kazanmıştır. **Bu düello da en büyük kredi, sağır, zeki, hesapçı ve sürekli inatçı devlet adamı ve asker İsmet Paşa'ya aittir. Onun sağırlığı bile yararlı olmuştur, çünkü muhalif grupların önerilerini duymazlıktan gelmiştir'**

Sinan MEYDAN

Tarihçi - Yazar

Evet, hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum. Bu arada tabii bana biraz haksızlık edildi, izleyicileri yordu değerli konuşmacılar, yorgun izleyicilerle bakalım nereye kadar götüreceğiz? Bir açıdan da tabii benim için olumlu oldu, izleyiciler yoruldu, artık ne söylesek herhalde kabul edilir diye de düşünülebilir. Bu arada tabii ben konuşmama başlamadan önce çok değerli Prof. Sina Akşin'le birlikte olmak beni bir kere çok mutlu etti, onu söyleyeyim. Çünkü ben bugün kendime tarihçi henüz demiyorum ve akademisyen de değilim biliyorsunuz, bu işlerle uğraşıyoruz ve gençleri aydınlatmaya çalışıyoruz. Bu yola girdiysem, bu yola girmemde değerli Sina Akşin'in çok özel bir yeri vardır. Kendisi belki bunu bilmiyordur, fakat mutlaka yazdıklarımızdan dolayı hissetmiştir, yaptığımız alıntılardan dolayı fark etmiştir. Şimdi değerli Sina Akşin'in "*İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*" adlı kitabını okumadan yakın tarihi Türkiye'de anlamak, anlatmak ukalalıktır, önce onu söyleyeyim. Onun için sevgili hocamla bir arada bulunmak beni çok heyecanlandırıyor. O bakımdan konuşmam esnasında yapacağım hatalar, yanlışlar, eksikler olursa da lütfen affedin, çünkü benim üstadım kendisi, önce buradan başlayalım.

Cumhuriyet Tarihi Yalancıları

Şimdi tabii birçok şey konuşuldu, birçok şey dile getirildi. Bu konuşmalar bir kere daha ola-

cak, galiba bir tur daha olacak. Asıl ikinci turda ben bu Lozan yalancılarını deşifre edeceğim. Biraz önce değerli hocamız bu cumhuriyet tarihi yalancısı diyorum ben bunlara biliyorsunuz, yakın tarihi eğip bükmekle görevli arkadaşlar var Türkiye’de. Bunlar malum cemaatten beslenen, dış bağlantıları olan, içeride nasıl bu noktalara geldikleri bilinen, maalesef iktidar tarafından da desteklenen arkadaşlar, bunlara verilen görev şu değerli dostlar: Aslında ikinci bölümde bunun üzerinde biraz detaylı duracağım. Türk ulus devletinin tasfiyesi sürecinde -burası çok önemli- büyük Ortadoğu projesinin hayata geçirilmesi sürecinde yeni Osmanlıcılık hayalleri çerçevesinde görevleri şu: Mustafa Kemal Atatürk’ü karalamak. Neden Mustafa Kemal Atatürk’ü karalamak? Çünkü Türk ulus devletini ortadan kaldırabilmek, yıkabilmek için o ulus devletin kurucusunu yıkmanız, ortadan kaldırmanız gerekiyor. Dolayısıyla demin hocamın Mustafa Armağan’ın son yazısından çarpıtmaları verirken ben tabii kendimi tutamayıp, gülüyorum artık, çünkü o arkadaşın yöntemini biliyoruz. Bu yöntem aslında bütün tarihçiler tarafından bilinen bir yöntemdir, bu işin ustası da buradadır, Sina Akşin. Yani belgeler nasıl kullanılır, doğru kullanılır, nasıl çarpıtılır, bunu hepimiz biliyoruz.

Şimdi belgeleri çarpıtarak, gerçekleri çarpıtarak özellikle genç nesilleri zehirleme projesidir ve o projenin aktörlerinden biridir verdiği isim, aslında isim kullanmayı da düşünmüyordum, ama madem ismi geçti, artık zaten karşı-

mıza çıkmıyor ekranlarda bakın, diyoruz ki, gelin konuşalım bunları, sizin televizyonlarınızda konuşalım, başka yerlerde konuşalım. Fakat kaçıyorlar, böyle arkadan Atatürk'e, cumhuriyete, İsmet İnönü'ye saldırıyorlar, hakaretler ediyorlar. Bunlarla ilgili bunların Lozan yalanlarını konuşmamın ikinci bölümünde yanıtlayacağım, ama burada bu ilk bölümde biraz büyük resme bakmak istiyorum izin verirsiniz ve akademisyen olmamanın da avantajını kullanarak diyorum. Çünkü tabii hocalarım o akademik kariyerdan gelen, bize birçok şeyi tabii daha detaylı anlatmak istiyorlar haklı olarak, fakat ben biraz daha gençlerin anlayacağı şekilde Sina Hocam da izin verirse daha öz, daha böyle çok noktalar halinde meseleleri ortaya koymak istiyoruz.

Ağaç Yiyen Askerler

Şimdi öncelikle şuradan başlamak lazım, yani Lozan'ı anlamak için şuradan başlamak lazım: 1683'e gitmek lazım. Bari taş devrine gitseydin Sinan Meydan diye içinizden söyleyenler olabilir, fakat hakikaten 1683'e gitmek lazım. Viyana bozgununa gitmek lazım. Şimdi oraya gitmezseniz Lozan'ı anlayamazsınız, olanaksız, imkânsız. Ne alakası var? Şu alakası var, şöyle bir alakası var: Osmanlı İmparatorluğu Batı karşısında biliyorsunuz 1683 ikinci Viyana bozgunuyla birlikte Avrupa'dan çekilmeye başladı. Bu çekiş beklemediğimiz bir şekilde bozguna dönüştü ve bakın, basit bir hesap yapın, 1913 yılı Balkan Savaşları ki, büyük bir trajedir bi-

zim için, bana soracak olursanız Birinci Dünya Savaşı kadar belki ondan daha önemlidir bizim için yarattığı travma açısından, çünkü milyonlarca insan oradan göçe zorlanmış binlerce insanımız ölmüş, yokluk, yoksulluk, ağaç kabukları yemek zorunda kalan askerlerimiz büyük bir trajedi ve bir Türk soykırımı vardır orada bir de biliyorsunuz. Şimdi o 1913 yılına kadar geçen süre bakın 230 yıldır, yani batının doğu sorunu çerçevesinde Türkleri Avrupa'dan atmak için verdiği mücadele tam 230 yıl sürmüştü. Bu önemlidir bakın, 230 yıl boyunca bizi Avrupa'dan atmaya çalışmışlar. Bunu başardılar, Balkan savaşlarıyla bunu başardılar. Elimizde neresi kaldı Balkan Savaşları sonunda? Anadolu coğrafyası, Ortadoğu, Arap yarımadası kaldı biliyorsunuz, bayağı büyük bir coğrafya var hâlâ elimizde 1913 yılı itibariyle, ama emperyalizmin planı neydi? Ki bu planlara girsek konumuz o yarım saati çok aşarız, girmeyeceğim. Yüzlerce görüşme, konferans, vesaire yapıldı Osmanlı'yı parçalamak ve Ortadoğu'dan, Arap coğrafyasından da Osmanlı'yı atmak, hatta Anadolu'dan Osmanlı'yı atmak, Orta Asya'ya Türkleri gönderme projesi, doğu sorunu denilen şey budur. Yani bizi geldiğimiz yere gönderecekler. Allah'tan son zamanlarda yapılan araştırmalar ki, bunun kapısını da Atatürk aralamıştır biliyorsunuz, aslında bizim avatanımızın Anadolu ve civarı olduğu da artık kanıtlanmak üzeredir, kanıtlanmıştır. Bizim devşirilmiş aydınlarımız bu konulara girmiyorlar, ama Hakkari ve civarında, Kuzey Irak ve civa-

rında Mezopotamya dediğimiz coğrafyada Türklerin ilk anavatanı olduğu artık anlaşmıştır. Bunu Batılı üniversiteler artık hocalar yazmışlardır, yazılmaktadır, kitaplar vardır bu konuda.

Doğu Sorunu

Şimdi bakın, arkasından Birinci Dünya Savaşı 1914-1918, Birinci Dünya Savaşının amacı neydi? Demin çok iyi özetlendi burada, Birinci Dünya Savaşı aslında doğu sorununu halletmek için bir anlamda çıkarılan bir savaştır. Onun için ben şu tartışmaya katılmıyorum: Canım, biz bu savaşa girmeseydik çok iyi ederdik. İyi ederdik de, koşullara baktığınızda, Osmanlı'ya biçilen elbiseye baktığınızda İngiltere'nin, Fransa'nın artık imparatorluğu Anadolu coğrafyasından ve Ortadoğu'dan da atmak istediğini, bunu planladığını gördüğünüzde şimdi biz siz bu savaşa girmem deseniz de kafanıza bir bomba atacaklar, o savaşa girmek zorunda kalacaksınız ve yine de Almanya'nın yanında girmek zorunda kalacaktınız. Bu benim yorumum, analizim, fakat tabloya baktığımız zaman, resme baktığımız zaman biz tarafsız kalsaydık. İyi de seni dövmek için çıkarıldı bu savaş, senin mallarını yağmalamak için çıkarıldı, seni yok etmek için çıkarıldı bu savaş. Şimdi Birinci Dünya Savaşı sonunda ne oldu? Plan aynen uygulandı. Fakat bir istisna evdeki hesap çarşıya uymadı. Emperyalizm Birinci Dünya Savaşıyla bizi Anadolu'dan da atmak istiyordu aslında, Çanakkale'ye girmelerinin temel nedeni buydu. Rusya'ya gidiyorlardı canım, ama İstan-

bul'u ele geçireceledir, payitahtı ele geçireceklerdir. Fakat orada evdeki hesabı çarşıya uydurmayan bir komutan çıktı karşlarına, 19. Tümen Komutanı Mustafa Kemal Atatürk biliyorsunuz. Arıburnu'nda Anafartalar'da, Conk Bayırında verdiği olağanüstü mücadeleyle emperyalizmin ezberini ilk kez orada bozdu. Bakın, 1683'ten beri başlayan geri çekilme hani deriz ya Sakarya'yla bitti deriz, aslında bana soracak olursanız Avrupa'nın ezberini bozan ve Avrupa'yı şaşırtan, emperyalizmi şaşırtan Çanakkale'dir. Çünkü planları altüst etti. Hiç beklemiyorlardı böyle bir şeyi, aniden orada zafer kazandık biz, olağanüstü bir zafer ve kaderin garip cilvesine bakın ki, Çanakkale'de emperyalizmi durduran adam yıllar sonra çok fazla değil, 1919 yılında emperyalizmin karşısına bir kere daha dikilecekti. Burası çok önemli, şimdi ne oldu Birinci Dünya Savaşı sonunda? Planlarının yarısını gerçekleştirdiler, Ortadoğu'yu bizden kopardılar, Arap coğrafyasını ele geçirdi biliyorsunuz Emperyalizm, Suriye'yi, Irak'ı, Filistin'i, Lübnan'ı, Suudi Arabistan, o coğrafyanın tamamı Osmanlı'dan koptu. Özellikle Musul bölgesi, Kuzey Irak bugünkü sorunlu bölge, petrol bölgesi, oralar Osmanlı'dan koparıldı biliyorsunuz Birinci Dünya Savaşıyla, ama bakın, doğu sorunu bitmedi. Biraz önce çok iyi ifade edildi burada, plan başka bir şey, yani bu Anadolu'dan da çıkarılmamız gerekiyor, İstanbul'dan da atılmamız gerekiyordu. Onun için Mondros ateşkes anlaşmasıyla bir tuzak kuruldu biliyorsunuz. Aslında Sevr Anlaşmasının önsözü

Mondros'tur diyorum ki, buna herkes katılacaktır. Böyle bir ateşkes anlaşması olur mu Allah aşkına, hani bu ateşkes anlaşmasıydı? Silahları bırakacaktık, ne güzel barış yapacağız daha sonra diye bekliyoruz, bir de Willson'un ilkeleri var biliyorsunuz, 14 ilke, 12. ilke Osmanlı'yla ilgili, Türklere bağımsızlık verilecektir çoğunluk oldukları yerde falan yazıyor Amerikan Başkanı, sonra ne oldu? Mondros ateşkes anlaşmasının maddelerine bakıyorsunuz, Sevr Anlaşması gibi. İhtilaf devletleri güvenliklerini tehdit eden bir durumda istedikleri herhangi bir yeri işgal edecekler. Doğudaki altı ilde karışıklık çıkarsa orayı işgal edecekler, bütün telgraf hatlarınıza el koyuyor, bütün limanlarınıza el koyuyor, tünellerinize el koyuyor, ordunuza el koyuyor, silahlarınıza el koyuyor. Tamam, yenildik de bu kadar da değil kardeşim ve ne oldu? Bu Mondros ateşkes anlaşması sonrasında direniş kıvılcımlar, direniş hareketleri başladı. Bunun detaylarına girmeyeceğim ve Mondros ateşkes anlaşması Sevr'in geleceğini gösteriyordu ve nitekim işgaller başladı bakın, 30 Ekim 1918'de Mondros imzalandı. 3 Kasımdan itibaren Anadolu işgal edilmeye başlandı bakın, plan devam ediyor.

Batının İrkçılığı

1683'te planladıkları şeye devam ediyorlar. Ne zaman? 1918 yılında. Hâlâ vazgeçmedi emperyalizm, Anadolu ve civarını işgal etti. Kim işgal etti? Yunanistan değil bakın, daha Yunanistan yok ortada, İngiltere ve Fransa işgal

etti, İtalya işgal etti. Hani diyorlar ya canım, bu Kurtuluş Savaşı önemsizdir, emperyalizme karşı verilmemiştir, canım çünkü Yunanistan'ı yendik. Bu iş bu kadar basit mi, burada benden çok daha kıdemce ve kariyerce önde olan hocalarım İngiliz arşivlerini her ikisi de taradı, gördüler. Orada başka bir şey anlatılıyor, orada büyük bir oyun var. Emperyalizm Anadolu'dan bu ulusu atmaya karar vermiş, bu ulusun kanını emmeye karar vermiş bir taşeron arıyor. İtalya mı olsun,

Yunanistan mı olsun diye tartışılar Paris Barış Konferansında, düşünebiliyor musunuz adı barış konferansı, Paris Barış Konferansı, Allah aşkına tartışmaları bir okuyun, ya bu Türkleri nasıl yok ederiz, bunu tartışıyorlar. Demin hocamın anlattığı gibi bu batının bu ırkçılığı, bu Türk düşmanlığı, yani çok iğrenç, hakikaten Batının kimseye ırkçı, kimseye soykırımcı diyecek bir durumu yok. Barış Konferansında bizi yok etmenin planlarını yapıyorlar ve Yunanistan'ı mı sokarsak iyi olur, İtalya'yı mı tartışıyorlar, Yunanistan'a karar veriyorlar, daha iyi kullanır atarız ileride, İtalya sorun çıkarır ve ne oldu?

15 Mayıs 1919'da Yunan Anadolu'yu işgal etti. Şimdi asıl plan bundan sonra başlıyor. Hani şu soru vardır ya, hep sorulur, bana da sorulur, değerli buradaki konuşmacılara da sorulur, sizlere de sorulur: Biz daha nereye kadar çökeceğiz toplum olarak? Bittik, battık, mahvolduk, ülke elden gidiyor, daha nereye kadar bu toplum, bu devlet bataabilir? Bu sorunun ya-

nıtı var. Nereye kadar, biliyor musunuz? 10 Ağustos 1920 tarihinde o porselen fabrikasında imzalanan Sevr'de Sevr Anlaşmasına kadar gidebiliriz, ötesi yoktur. Bakın, Sevr Anlaşması bu toplumun dibe vuruşudur, Türklüğün dibe vuruşudur, Türk devlet geleneğinin dibe vuruşudur, her şeyin dibe vuruşudur. Şimdi gençler kandırılıyor. Lozan işte Musul'u alamadık, Batum'u alamadık, on iki adaları alamadık, falan deniliyor. İyi de, şimdi Türk devletinin dibe vuruşundan bahsediyoruz bakın, yok oluşundan bahsediyoruz. Willson: *"Türkler haritadan silinmelidir"* diyor. Lloyd George: *"Türkleri yok etmenin zamanı geldi"* diyor. Şimdi büyük planlar yapılıyor Batıda ve bakın, ırkçı bir anlayışla yapılıyor bu planlar. Türkler diyor, Müslümanlar diyor, bazen Türk'ü hiç kullanmıyor, Müslüman diyor, aslında Türklerden bahsediyor. Onların yok edilme zamanı geldi diyor.

İstanbul'un Adı

Şimdi Sevr Anlaşmasını demin Sina Hocam da anlattı, fakat ben anlaşmanın bazı maddelerinden size bahsedeceğim. Biraz azıcık ayrıntıya gireceğim, çünkü Lozan'ın ne olduğunu anlamamız için o ayrıntılara ihtiyacımız var. Bir kere okul kitaplarını biz de eleştiriyoruz, resmi tarihi biz de eleştiriyoruz. Fakat bu alternatif tarih diye uydurdukları palavraları da eleştiriyoruz. Şimdi okul kitaplarında bu Sevr Anlaşması hakikaten geçiştiriliyor. Lozan da geçiştiriliyor, ama Sevr çok geçiştiriliyor. 433 maddelik bir anlaşma, İngilizce metni 116 sayfa tutuyor ve

Türk devletinin dibe vuruşunun simgesi bir anlaşma bu anlaşma. Şimdi bakın, oradaki bazı önemli maddelerden bahsedeyim. Boğazlar Komisyonu diye bir şey geçer okul kitaplarında, o aslında Boğazlar Komisyonunun ötesinde başka bir şeydir. Anlaşmanın orijinal metnine baktığınızda boğazlar devleti diye geçer. Evet, bir komisyon vardır boğazlarda, ama boğazlar devletinden söz edilir. Bakın, biraz açayım o maddeyi: *“İstanbul’un adı Konstantinopol olarak değiştirilecektir”* diyor. Bunu bizim bu yobaz takımı iyi dinlesin, bunu istismarcı takımı iyi dinlesin. Onlar dinlerler, merak etmeyin, onlara götürülüyor, bu kasetler gidiyor, onlar dinler, yok tabii burada da, gider o, o gider.

Şimdi bakın, diyor ki, İstanbul’un adı Payitaht değil, İstanbul değil, Konstantinopol olarak değiştirilecektir. Devam ediyor: Konstantinopol’ün sınırları İzmit, Edremit ve Çatalca’ya kadar uzanacaktır. Bir boğazlar komisyonu kurulacaktır. Bu kendine özgü bir devlet aslında, nasıl bir devlet? Şimdi bakın, İstanbul Boğazı, Çanakkale Boğazı ve Marmara denizine sahip bir devlet düşünün; İstanbul kendi başına bir devlet, boğazlar komisyonuna tam 24 madde ayrı lıyor Lozan Anlaşmasında, 6 tane de ek madde var bu boğazlarla ilgili. Bakın, anlaşmanın 36 ve 40. maddelerine göre Sultan Hazeretleri diyor -padişahın, Vahdetin’den bahsediyor Konstantinopol’de bulunacak -şimdi hakarete bakın, aslında yapılan hakaret bu ve Türkiye’nin başkenti Konstantinopol olacak.

Şimdi garabete bakar mısınız, bu Sevr'i savunuyordu o Mustafa Armağan yazılarında, yani Osmanlı padişahı halife olarak İstanbul'da bulunacak, padişah sultan hazretleri Konstantinopol'de bulunacak ve Konstantinopol Türkiye'nin başkenti olacak. Arkadaş, Türkiye nerede? Onu da söyleyeceğim. Anadolu'da 3-5 il, Orta Anadolu'da 3-5 il, denize çıkışı sadece Karadeniz'den var. O da ileride olup olmayacağı şüpheli, yani denize çıkışı olmayacak bir Türkiye düşünün, İç Anadolu'ya sıkıştırılmış bir Türkiye, o Türkiye'nin başkenti Konstantinopol, orada da halife oturacak. Şimdi dikkatinizi çekerim bakın, hani bu bizim din istismarcıları ikide bir diyorlar ya, canım, bu batı halifelikten çok korkuyordu, halifeden çok korkuyordu, halifeliği kaldırmak istiyordu. Mustafa Kemal'le gizli pazarlıklar yaptı, halifeliği kaldırttı diyorlar ya uyanıklar, şimdi bunları çürüten Sevr Anlaşması. Allah aşkına Sevr Anlaşmasının hangi maddesinde halifelikten rahatsızlık belirtiliyor, halifeden rahatsızlık belirtiliyor? Sevr Anlaşmasında deniliyor ki, halife hazretleri burada oturacak deniliyor. Kukla halife lazım, bu oyunu Mustafa Kemal bozdu. Emperyalizmin hizmetindeki kukla halifeyi değil kaldırarak, İslam dininin kullanılmasını, dünya Müslümanlarının sömürülmesini, bu oyunu bozan adam Mustafa Kemal, onun için gerçek bir Müslümanın öncelikle Mustafa Kemal'e sadece bu davranışı için duacı olması gerekir. Emperyalizmin elinden kurtarıyor çünkü hilafeti, o oyuncak olmuş çünkü emperyalizmin elinde.

İzmir Komisyonu

Şimdi boğazlar devleti sürüyor bakın, devam ediyor. O kadar çok şey var ki, bir sürü madde var. Şimdi diyor ki, Türkiye bu anlaşmayla kendisine verilen sözleri yerine getirmese, verdiği sözleri yerine getirmese padişah da buradan kovulabilir. O da şeyde, efendi olacak padişah da sözünü, ona söylenenleri yerine getirecek. Şimdi devam ediyor. Türkiye boğazlar bölgesinde egemenlik haklarına sahip olmayacak deniliyor. Boğazlar Komisyonu İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Romanya temsilcilerinden oluşacak, Türk temsilci bulunmayacak bu komisyonda, Konstantinopol Boğazlar Komisyonunca yönetilecek, komisyon hukuki düzenlemeler yanında yasa koyma hakkına sahip olacak. Konsolosluk mahkemeleri davalara bakacak, komisyonun kendi özel polis gücü -dikkat edin- İstanbul'da devlet kurulmuş, kendi özel polis gücü, kendi bayrağı, kendi bütçesi olacak ve orası Türkiye'nin başkenti olacak ve orada bir padişah halife olacak. Bu garabete bakar mısınız? Lozan bu garabeti yok etti, emperyalizmin bu büyük oyununu bozdu, bu garip oyununu bozdu Lozan, siz neden bahsediyorsunuz?

Şimdi bakın, diğer maddelere bakmadan sadece bu bile, bu boğazlar devletinin bile bozulması önemlidir. En azından Lozan'da bu bir komisyona dönüşmüştür. Daha sonra da biliyorsunuz Montrö'yle 1936'da boğazlar bizim kontrolümüze geçmiştir Mustafa Kemal'in kişi-

sel gayretiyle. Şimdi bakın, Türkiye komisyonun bütün ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Gariplikler devam ediyor. O küçük Türkiye, İç Anadolu'daki Türkiye, şimdi onun dışında başka maddelele devam edeyim. Bitmedi, İzmir bölgesinde de buna benzer bir devlet kuruluyor, İstanbul'da bir boğazlar devleti, İzmir'de başka bir devlet, böyle bir madde var. 18 maddede incelenmiş bu İzmir konusu, İzmir Komisyonu diye bir komisyon kuruluyor. İngiltere, Fransa, İtalya temsilcilerinden oluşuyor bu komisyon, komisyonun belirlediği bir kalede Türk bayrağı dalgalandırılacakmış. Burada bize jest yapmışlar, sizin demişler burada bir bayrağınız dalgalansın. Bu bölgeyi Yunanistan'a vermişler, tamamen Yunanistan yönetecekmiş, Yunanistan'ın kontrolünde olacak. Aslında komisyon göstermelik, Yunanistan İzmir'de askeri bir güç bulundurabilecekmiş, gümrük hattı kurabilecekmiş, bölgede plebisit yaparak orada biz çoğunluğuz, Rumlar çoğunluktur diyerek Türkleri oradan kovabilecek ya da Türklerin Yunan uyruğu olarak yaşamalarını kabul edecekmiş. Şimdi dikkat edin değerli dostlar, şimdi bakın, Sevr'de İzmir'de de, o bölgede de bir Yunan egemenliği, bir Yunan devletinden söz ediliyor. Şimdi bakın, bitmedi, aynı benzer uygulama Edirne'de var. Edirne bir Yunan bölgesi olacak ve Edirne'yle ilgili maddede çok ilginç ifadeler kullanılıyor. Deniliyor ki, Edirne'deki Müslüman azınlığın-ifadeye dikkat edin- hakları Yunan hükümeti tarafından korunacaktır. Allah aşkına, ne zaman Edirne'de biz azınlık olduk arkadaş?

Şimdi düşünebiliyor musunuz, hani diyorlar ya biz Musul'u alamadık Sevr Anlaşmasıyla, cevap verin gençler, Edirne'yi aldık deyin. Edirne'yi aldık, Osmanlı'nın başkentidir biliyorsunuz, Yunanlılar Temmuzda işgal etti Edirne'yi 1920 yılında Temmuz ayın da, Bursa'yı işgal ettiler, Osmanlı'nın başkentidir, İstanbul'u işgal ettiler, Osmanlı'nın başken tidir. Osmanlı'nın üç başkentini birden kurtardı Türk Kurtuluş Savaşı: Bursa, Edirne ve İstanbul. Şimdi bitmedi, uyruklu k meselesi var mesela anlaşmada, Sevr Anlaşmasında. Deniliyor ki, Türkiye'den ayrılan topraklardaki Türkler kendi uyruklu k haklarını kullanamayacaklardır.

Orduyu Yok Etmek

123. maddeye göre ayrılan yerlerdeki Türkler yeni yönetimin uyruklu ğunu kabul etmek zordur. Örnek vereyim, 117. maddede şöyle bir şey var: *“Kıbrıs Türkleri İngiltere uyruklu ğuna girmek zordur, İngiliz vatandaşı olmak zordur”* Bugün bize demokrasi veren batının Sevr Anlaşması bu bize imzalattığı. Şimdi deniliyor ki, azınlıklar için çok hukuk kuralı geçerlidir. Bakın, burası da çok önemli, çok hukuklu k hep tartışılıyor. Türklerin azınlıklara açtığı davalara konsolosluk mahkemeleri bakmaya devam edecektir deniliyor. Yani biz azınlıklara dava açarsak konsolosluklar var. 25-30 yıl sürüyor, Silivri mahkemeleri gibi uzayıp gidiyor, o konsolosluk mahkemesi bitmez. O devam edecekmiş. Daha önce adli kapitülasyonlardan yararlanmayan ülkeler de kapitülasyonlardan ya-

rarlanacaktır deniliyor. Azınlıklar mahkemelerde Türkçe kullanmak zorunda değildir, herkes kendi dilini kullanacaktır deniliyor. İstedikleri türde kurumlar kurabileceklerdir. Bu kurumları Türkiye denetleyemeyecektir deniliyor.

Şimdi bakın, Sevr Anlaşmasının en önemli özelliği bana soracak olursanız askerlikle ilgili maddeleridir. Çok çarpıcı maddeler var. Türkiye'yi yok etmek isteyenlerin önce orduyu yok ettiklerinin, yok etmek istediklerinin en bariz delilidir Sevr Anlaşması, Türkiye düşmanları ordu düşmanıdır, kimse kusura bakmasın. Orduyu yok etmek istiyorsa Türkiye düşmanıdır. Sevr'den anlıyorum, bak burada yazıyor. Okuyun bakın, Sevr Anlaşmasının askerlikle ilgili maddeleri: Türkiye'nin ordusu olmayacaktır. Padişahı korumak için 700 kişilik bir koruma gücü bulunacaktır. Şimdi bakın, bu 700 kişilik koruma gücüyle ilgili bir ayrıntı daha söz edeceğim size, anlaşmada yazıyor bunlar. Bu 700 kişilik kuvvetin 100'ü subay olacaktır ve görevli olacaktır 100 kişi, 425'i piyade olacaktır, 100'ü süvari olacaktır, 50 tane de yönetici bulunacaktır. Yani padişahı koruyacak 700 kişinin kaç kişi, ne olacak, onu da yazmışlar. Emperyalizm işini şansa bırakmıyor. Jandarma gücü 35 000 kişi olacaktır diyor. Ne kadarının subay, ne kadarının süvari olacağı, bunlara kaç tabanca verileceği, kaç tüfek verileceği, hepsi yazılmış. Bir örnek vereyim bakın: Bir subayın ancak bir tabancası, 100 mermisi olacaktır. Yani bu Allah aşkına hangi sömürge ülkesine uygulandı, böyle ağır bir anlaşma kime uygulandı Türkiye dışında?

Çanakkale Korkusu

Şimdi bakıyorsunuz, yine askerlikle ilgili subaylar ve askeri yöneticiler bu sayının 12'de 1'i kadar olacaktır. Yani 35 000'in 12'de 1'i. Müttefikler bu kuvvetler için yüzde 15 kadar yabancı subay bulunduracaktır. Ordumuzda yabancı subay da bulundurulacakmış. Askerlik gönüllü olacak, yedek subaylık olmayacak. Bütün askeri okullar kapatılacak, Türkiye bütün silah ve cephanesini müttefiklere teslim edecek. Askeri fabrikalar müttefiklerin denetiminde çalışacak, askeri malzeme tali müttefikler denetiminde olacak, boğazlardaki istihdamlar yıkılacak ve devam ediyor, Türkiye'nin deniz gücü azaltılacak deniliyor. Aslında yok ediliyor deniz gücü, 600 tondan büyük olmamak üzere 13 ... (117.04) ve torpido bulunabileceymiş. Daha fazla gemi almak durumunda kalırsak müttefiklere soracaktıymış gemi alabilir miyiz diye, bu gemilerde 7,7'den daha büyük top olmayacaktıymış. Türkiye bunlardan büyük gemi yapamayacaktıymış, Türkiye bütün savaş gemilerini söküp, malzemelerini düşmana teslim edecektiymiş. Gemi personelini müttefikler atayacaktıymış, bahriyeliler gemi personeli olamayacaktıymış. Yani deniz kuvveti askerlerini gemi personeli yapmıyor emperyalizm.

Şimdi bütün bunları okuduğunuzda emperyalizm Türk ordusundan çok korkuyor, bu ortaya çıkıyor. O herhalde Çanakkale'yi unutamadılar, yani orada yaşadıkları ve başka cephelerde tarih boyu yaşadıkları diyorlar ki, bunları bakın,

bahriyeliler diyor, deniz kuvvetleri personeli bu gemilerde çalışamayacak, görev yapamayacak. Onları da biz atayacağız diyor. Çok enteresan, Türkiye'nin hava kuvvetleri olmayacak. Bakın, burası çok çok önemli, Türkiye uçak yapamayacak, uçak ithal edemeyecek. Şimdi ben hep diyorum, Atatürk öldükten sonra Sevr Anlaşması hayata geçirilmeye başlandı, bugüne doğru da geçirile geçirile bu noktaya geldik diyorum, bana kızıyorlar. Şimdi biliyorsunuz, Mustafa Kemal Atatürk'ün uçak fabrikaları vardı. Cumhuriyetin ilk yıllarında uçak fabrikaları vardı. Kayseri Uçak Fabrikası 1928 üretime geçti, Ankara Etimesgut Uçak Fabrikası, Ankara Motor Fabrikası 40'lı yıllarda üretime geçti. Nuri Demirağ'ın uçak fabrikası üretime geçti, Türkiye uçak üretti. Danimarka'ya ambulans uçak sattı. Yarasa kanat uçak modeli geliştirdi THK13 diye Türkiye ve Trumborg ... (118.42) geldi Türkiye'ye biliyorsunuz 1946'da Amerikalı ekonomist, bu fabrikaları görünce Sevr'i hatırladı. Tabii bunları bize söylemiyor da, uygulama onu gösteriyor. Türkiye'nin uçak fabrikaları tava, tencere fabrikalarına dönüştü. Ne zaman? Demokrat Parti döneminde 1950'den itibaren, Sevr hayata geçirilmeye başlandı, 47'den itibaren. Bunu söylediğimizde bizi komploculukla suçluyorlar, ama gelin okuyalım maddeleri, hayata geçirilenlere bakalım. İnanın bana, çoğu hayata geçirilmiş ve en son geldiğimiz noktayı sonunda söyleyeceğim.

Şimdi Türkiye'nin hava kuvvetleri olamayacak dedik. Komisyondan bahsediliyor bakın,

bu isteklere uyulup uyulmadığını bir komisyon denetleyecek. İngiltere, Fransa ve İtalya'dan oluşan bir komisyon, onun çok ilginç yetkileri var bakın, bu komisyonun bütün masraflarını Türkiye ödeyecek diyor. Türkiye kendisi polis, orman bekçisi, gümrük muhafaza memuru sayısını kendisi değil, komisyon tarafından belirlenen sayıyı kabul edecek diyor. Çok ilginç ayrıntı var burada, arkadaş, orman muhafaza, gümrük muhafaza memuruyla orman bekçisini niye sen belirliyorsun? Şimdi emperyalizmin aslında ciğeri o anlaşmada gizlenmiş sevgili gençler, ama bu anlaşmayı da sizden gizlemişler. Okulda o kadar tarih okuyoruz, ama şu detayları bir verin arkadaşım, bu çok sıkıntı değil. Sevr şöyle kötü, böyle kötü de bir bakalım ne kadar kötü? İşte dibe vurmak bu, orman muhafaza memurunu emperyalizm atıyor. Şimdi komisyon diyor ki bakın, Türkiye'nin 35 000 jandarmasını nereye konuşlandıracağına ben karar veriyim. Türk bakanları bir yerden bir yere herhangi bir kişiyi atayacakları zaman komisyona sormak zorundalar.

Şimdi bakın, 206. maddeye göre Türkiye hiçbir yabancı ülkeyle askeri konularda ilişki kuramayacak. Bu insan haklarına aykırı. Şimdi bakın, tekrar ediyorum, Türkiye hiçbir yabancı ülkeyle askeri ilişki kuramayacak. Türk uyruklu kişiler yabancı ülkelerde askeri işlerde çalışmayacak. Hani insan hakları, hani Avrupa Birliği, ne oldu arkadaş, bu nedir? Türkler yabancı ülkelerde askerlikle ilgili işlerde çalışamayacakmış. 208 ve 225. maddelere göre savaş

esirleri derhal teslim edilecek, Türkler savaş esirlerini derhal teslim edecek İngiliz'i, Fransız'ı, fakat onlar derhal teslim etmeyecek. Böyle bir madde var ya, siz derhal teslim edeceksiniz diyor, biz bakacağız hepsini bıraktınız mı, eğer bıraktıysanız biz de bakacağız artık, biz de teslim ederiz. Arkadaş, hani eşitlik?

Şimdi bakın, müttefikler mahkemeler kurarak soykırım olaylarını - Ermeni sözde soykırımdan bahsediyor- ve suçluları yargılayacaklar. Siz bunları hani yargılamıştınız sözde? Kurtuluş Savaşı sırasında biliyorsunuz İstanbul'da mahkemeler kuruldu göstermelik, Boğazlıyan Kaymakamını astılar, o da biliyorsunuz idamdan önce Ermenilere yaranmak için, yabancılara yaranmak için beni bunlar asıyorlar dedi, adamcağızı boşu boşuna astılar. Vahdettin ve Damat Ferit hükümeti mütareke döneminde soykırımı bir anlamda kabul ettiler. O dönemde açıldı bu işin kapısı, aralığı ve bakın, Sevr Anlaşmasında madde var ve çok enteresan bir madde: **"Mezarlıkları açma hakkına sahibiz"** diyor. Sevgili dostlar, müttefikler mezarlıkları açabilecekler diyor, mezarlıklardan ölüleri çıkaracaklar diyor, inceleme yapacaklar, soykırımı uğratıldı mı, uğratılmadı mı, ona bakacaklar diyor. Siz hangi Musul'dan bahsediyorsunuz? Lozan'da Musul'u alamadık. Hocam, böyle dantel tarihçiler var, entel tarihçiler karşı gruptan, Lozan'da çok büyük hezimet, Musul'u alamadık. Arkadaş, senin ölünü mezardan çıkaracak, ona bakacakmış soykırımı uğratıldı mı, sen neden bahsediyorsun?

Sevr Haritaları

Şimdi bakın, devam ediyor: Türkiye müttefiklere savaş tazminatı ödeyecek. Hani diyoruz ya, Lozan'da biz savaş tazminatı alamadık. Bunlar bize diyorlar ki, siz soykırımcısınız, sizin yüzünüzden değerli Sina Hocam *“İstanbul Hükümetleri Milli Mücadele”* kitabının 2. cildinde bu konuyu çok detaylı anlatmış ve Batıyı ırkçılıkla suçlamış haklı olarak, bunlar bize orada konferanslarda, şurada burada demişler ki Sevr sürecinde İngiltere, Fransa, vesaire, bu Birinci Dünya Savaşı sizin yüzünüzden çıktı, siz girdiniz, savaş genişledi, siz Ermenileri öldürdünüz, siz rezil ettiniz. Güzel savaş yapacaktık biz, siz dağıttınız, mahvettiniz, onun için bize tazminat ödeyeceksiniz. Hani biz Lozan'da tazminat alamadık hikayesi var ya, adamlar bizden tazminat istiyor, ne tazminatı?

Şimdi bakın, Türk ekonomisini yönetmek için bir Maliye Komisyonu kurulmuş. İngiltere, Fransa, İtalya ve başlarında da bir Türk danışman varmış. Türkiye bütçesini parlamentodan önce bu Maliye Komisyonu denetleyecekmiş. Uygulamasını Maliye Komisyonu yine denetleyecekmiş. Müttefikler Türk limanlarını serbestçe kullanabileceklermiş. Müttefikler istedikleri yere telgraf, telefon hattı ve kendi postanelerini kuracaklarmış. İngiltere, Fransa, Amerika, İtalya Türkiye'de kendi özel iletişim sistemlerini, altını çizelim, Sevr'de var arkadaş, ben bilmem, kimin Sevrci olduğu ortaya çıkıyor. Bakın diyor ki, İngiltere, Fransa, Amerika, İtalya, Yunanistan Türkiye'de kendi özel iletişim sistemlerini

kuracaklar. Ne zaman diyor? Sevr'de diyor. Bunları yırttı Mustafa Kemal'in Lozan'ı, şimdi devam etti, daha gelmedik, asıl bombalara gelmedim. Sevr bu değil, asıl Sevr o meşhur harita biliyorsunuz. Size bir harita getirdim, kolay ulaşılabilir olduğu için herkes ulaşabilir, bunun adresini de vereceğim. Şimdi Sevr'in meşhur haritası var biliyorsunuz. Türkiye içeriye, Orta Anadolu'ya sıkıştırılmış, doğuda bir Ermenistan var. Bakın, hiç ondan bahsetmedim şu ana kadar, çünkü anlaşmanın 66, 64 ve 66. maddeleri ve başka maddelerinde de var. Hem nüfus bölgelerinden bahsediyor, İngiltere'nin, Fransa'nın, İtalya'nın nüfus bölgeleri var Anadolu'da ve civarında, hem de bir Ermenistan'dan, bir Kürdistan'dan bahsediyor. Ermenistan'ın haritasını da ... (125.08) Willson çiziyor biliyorsunuz. Zannederseniz San Remo Konferansı mıydı ya da daha önceki bir konferansta mıydı, harita çizme görevi ona verilmiş, o da haritayı çiziyor. Ağrı dağına kadar, daha da içerilere kadar doğu illerinin tamamı Ermenistan'ın olacak, Sevr'de bu yazılı olarak var. Bir de özerk Kürdistan'dan söz ediliyor. Ermenistan'ın aşağısında özerk bir Kürdistan, ifadeye dikkatinizi çekerim. Özerk Kürdistan, özerk. Şimdi dikkat edin, bundan da söz ediliyor ve bir tarafta Ermenistan, altta Kürdistan, solda İyonya devleti dediğimiz ya da o Yunan bölgesi, İstanbul'da İstanbul devleti, Edirne'de Yunan devleti, Karadeniz'de ne olacağı Allah kerim, orada çetelerin, vesaire mücadelesini Topal Osmanların kime karşı mücadele verdiğini biliyoruz. Şimdi biz nereye sıkıştık? Arkadaş, 3-5 ile sıkıştık Orta Anadolu'da.

Olağanüstü Mücadele

Şimdi size bir harita göstereceğim. Bu elimde, bu tıpkı basımı yapılmış, bunu da Allah'tan bir dergi tıpkı basımını yapıp verdi. Aralık 1922'de basılmış, Avrupa'da basılmış bir harita. Aralık 1922 bakın, çok enteresan, daha Lozan imzalanmadan burada bir Türkiye haritası var. Bir Türkiye var da, Türkiye yok aslında, Ermenistan gelmiş ta Ankara'ya kadar, yani sınırları Ermenistan'ın Ankara içlerine kadar gelmiş. Yıl 1922, hani bu beyefendiler diyor ya, canım Sevr uygulanmadı, Sevr Batının umurunda değildi falan diyor ya, öyle zannedin siz. Bakın, çizilen Türkiye haritaları dünya haritası çizilmiş, National Geographic dergisi o zamanki dünya haritası çizmiş, bunu dağıtmıştı o dönemde ve dikkat edin, Türkiye'nin yarısına kadar gelen burada çok küçük olduğu için oradan görmeniz olanaksız, Ermenistan var, güneyde Kürdistan'ı var ve bütün bu anlattığımız bölgeler buraya geçirilmiş. 1922 Aralığında bu harita geçerli, ama 1923'te Lozan'da neler olduğunu demin hocalarım anlattı size, olağanüstü bir mücadeleyle biz bu haritayı yırttık. Lozan misakı milliyi harita olarak kabul etti. Lozan'ın kabul ettiği misakı milli haritasında eksikler vardır tabii ki, biliyoruz vardır. Mustafa Kemal Atatürk'ün 1907'de kafasındaki o misakı milli 1920'de Osmanlı Mebusan Meclisinin kabul ettiği misakı millinin sınırları bellidir. Musul'dur, Kerkük'tür, Batum'dur, Batı Trakya'dır, Ege adalarıdır. Arkadaş, şimdi diyorlar ki, bunları niye alamadın diye Atatürk'ü suçluyorlar. İyi de bunları almak isteyen adam

oydu, bu haritayı çizen zaten oydu. Emperyalizmle boğuşuyorsun, 4 yıl olağanüstü bir mücadele veriyorsun. Yoklukta, yoksullukta bir mücadele veriyorsun ve demin hocamın isabetle ifade ettiği gibi büyük taarruzdan sonra adamları şaşkına, dumura uğrattıyorsun. Beklemiyorlar böyle bir zafer, şaşkınlık içindeler ve mağlup Türkiye bir anda galip Türkiye olarak çıkıyor karşılına bakın, Lozan görüşmelerinde en çok dikkatimi çeken şey bu benim okuduğumda. Orada bize Kurtuluş Savaşının galibi muamelesi yapmıyorlar, orada bize Birinci Dünya Savaşının mağlubu muamelesi yapıyorlar değerli dostlar, yani Mustafa Kemal'in ve Mehmetçiğin Anadolu'da o 4 yıl içinde verdiği olağanüstü mücadele onları şaşırtmış, dumura uğratmış ve onlar hâlâ onu kabul etmemiyorlar, hâlâ diyorlar ki siz yenildiniz Birinci Dünya Savaşında. Biz de diyoruz ki, biz o savaşta yenildik de, burada da yendik arkadaş. Bakın, şunu iddia ediyorum, iddia değil, somut bir gerçek: Son 200 yılda İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletlerinin de içinde olduğu ülkeler, büyük emperyalist ülkelere karşı bir mazlum millet ya da bir normal millet bu Lozan'ın yanından, yakınından geçecek bir anlaşma daha imzalayamamıştır Avrupa'yla. Emperyalist Avrupa'yla böyle bir anlaşma imzalanmamıştır. Başka örneği yoktur. Eksiklerini eleştirelim, fakat canım, Musul'u niye? Arkadaş, Edirne'yi aldık, mezardan ölülerinin çıkarılmasını engelledim, bağımsız bir ülke verdim sana, kapitülasyonları kaldırdım. Bunu yokluk, yoksulluk içinde yaptım.

Şimdi süremiz doldu, ikinci bölüm için ve biraz söz hakkı olsun, yoksa vermeyecekler söz hakkını bana, son sözüm şu bakın: Allah aşkına Ali Çetinkaya'nın anılarını okuyunuz. Şunun için okuyunuz diyorum: Hep Başbakan Ali Çetinkaya'ya kafayı taktı, onun için demiyorum. Kel Ali diyor ya bizim İskilipliyi astı falan, o da yalan. Şimdi şunun için okuyun diyorum: Ali Çetinkaya anılarında olağanüstü mücadeleyi anlatıyor. Biliyorsunuz Ayvalık'ta ilk direnişi veren kişi, komutan Ali Çetinkaya. Ayvalık'ta Yunanlılar çıkıyor, onları durdurdu. Orada anlatıyor ve diyor ki, bu Kurtuluş Savaşının ne kadar zor olduğu, işte şurada şurada eşraf, ayan, halk düşmanı davet etti. Halk demeyelim de, bazı vatan hainleri ki, bunlar çok sayıda maalesef, onlar düşmanı davet ettiler diyor. Okuduğunuzda hayret içinde kalıyorsunuz, hakikaten düşman davet edilmiş Anadolu içlerine ve Ali Çetinkaya telgraflarla, raporlarla buna karşı mücadele etmek için örgütlüyor insanları, örgütlemeye çalışıyor. Gözle riniz yaşarır, yani bu olağanüstü hakikaten çok zor bir mücadele ve şimdi birileri çıkmış, emirli, görevli, bu mücadeleyi yok saymamızı istiyor, Atatürk'ü, İsmet Paşayı, Kurtuluş mücadelesini yerin dibine batırıyor. Hadi oradan diyoruz onlara, ikinci bölümde onların bütün yalanlarını da ortaya koyacağım süre verirse Başkan, böyle bir sorunumuz olabilir.

Av. Hüseyin ÖZBEK - Evet, değerli Sinan Meydan'ın konuşmacı çok akıcıydı, onun için tabii o konuşmanın akıcılığını ve bütünlüğünü bozmama adına zevkle dinledik, müdahale de

etmedik. İkinci bölümdeki süresinin bir kısmını da kullanmış oldu. Şimdi Sinan Meydan bir tarihe atıf yaptı, bir tarihi vurguladı, 1683. 1683 İkinci Viyana kuşatması ve Viyana bozgunu. Osmanlı Devletinin ve kudretli ordusunun Orta Avrupa'daki üstünlüğünün sona erdiği tarihtir, ama 1683 Viyana Bozgunundan sonra, Viyana yenilgisinden sonra imzalanan Karlofça Anlaşması için 1699 tarihine kadar 16 yıl çarpıştı Osmanlı. Sonuçta Orta Avrupa'daki Osmanlı üstünlüğü sona erdi. Ondan sonraki kronolojiyi anlattı gerçekten.

Şimdi Çanakkale ve özellikle Kurtuluş Savaşı da bu geri çekilişin durduğu, durdurulduğu yerdir, bir settir, çok önemlidir. Şimdi bir de yargı tekliğinden kısaca bahsetmemiz gerekir. Değerli hocama söz vereceğim tabii bir-iki cümle sonra, Osmanlı döneminde yargı tekliği yoktu. Ekonomik kapitülasyonlar, siyasi kapitülasyonlarla ayrıcalıklar vardı, kompartımanlar vardı. Farklı millet sistemi Osmanlı'nın oradaki gayrimüslimlerin böyle yabancıların yargılandığı mahkemeler Osmanlı yargısının otoritesi dışındaydı, yetkisi dışındaydı, konsolosluk mahkemeleri vardı.

Taraflardan birisinin yabancı olduğu bir yargıda bir taraf Osmanlı uyruğu, Osmanlı vatan-daşı ve Müslüman olsa bile o yargıda haklı çıkması mümkün değildi. Konsolosluk mahkemelerinde taraflardan Müslüman olanın haklı çıktığı varit değildir konsolos mahkemeleri şeyinde ve çok kimliklilik, çok kültürlülük, çoklu yargı, yargı tekliğinin de aşılması sonucu zaten bir arada yaşamının ve devamının imkânı da kal-

mamıştı. İçeride böyle yarı sömürge bir sistem söz konusuydu. Bunun sonucu felaketti ve bu felaketi biz yaşadık. Bunu vurgulamak istedim. Bu nedenle Lozan'da yargı konusunda, kapitülasyonlar konusundaki ısrarın arka planı budur, tarihten alınan acı derslerin sonucudur. Ben Sayın Hocamıza sözü veriyorum burada, buyurun Sayın Hocam. İkinci tur biraz daha kısa olacak tabii, sizin de zamanınızı ve dikkatinizi düşünmek durumundayız. Mesele de esas olarak bahsedilmiş durumda, bu ikinci turdaki süremizi bir 10 dakikayla sınırlayalım, ama biraz tolerans gösterebiliriz.

II. OTURUM

Prof. Dr. Sina AKŞİN

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Emekli Öğretim Üyesi

Ben maalesef yaşımla ileri, akademik mesleğin birtakım böyle kısıtlamaları falan var. Çünkü hepiniz mesela, bizim meslekte şu şudur diyemezsiniz, şu şuna benziyor dersiniz. O aslında şu şudur, ama ihtiyat payı bırakacaksınız. Bunu en güzel tabii Anglosaksonlar bu işin şahikası. Mesela, adam kesin kes inandığı şeye it seems to me, i think ... (135.58) falan diye böyle şey eder. Halbuki onun yüzde 100 inanmıştır öyle olduğuna, işte bizim meslek de biraz bu şekilde ihtiyat payları koya koya biz böyle büzülüp kalmışız. Böyle hakikaten ülke elden gidiyor arkadaşlar, şaka maka değil, ülke elden gidiyor. Kim yaptı Sevr'i? Sevr'i Batılılar yaptılar, Batı dünyası yaptı. Batılılar dünya egemenliğine sahip değil mi, dünya hegemonyasına sahip değil mi? Amerika'sıyla, Avrupa'sıyla dünya hegemonyasına sahip değil mi? Bunlar dünyanın en zenginleri, en güçlülere, en bilgililere değil mi? Bunlar bir Sevr yapmışlar, ondan sonra da Lozan çıkmış, unutamız bunu derler mi, siz olsanız der misiniz? Siz onların yerinde olsanız der misiniz, unuturlar mı hiç? Onların hani moda deyimle mastır plan diye bir şey var, ana plan, bilmem ne, o onların mastır planı, fakat bunlar çok sabırlı insanlar, çok kurnaz insanlar, çok akıllı insanlar, böyle ufak ufak gidiyorlar.

Şimdi özerk Kürdistan Sevr'in bir maddesi, haritalar çıkıyor birtakım askeri dergilerde, kocaman bir Kürdistan böyle yapmışlar, ondan sonra hem basıyorlar, hem de uyutmaya çalışıyorlar. Ya diyorlar, o adam zaten o albay emekliymiş, onu yazan albay emekliymiş. O dergi de resmi bir dergi değilmiş. Halbuki Silahlı Kuvvetler Dergisi adı, bizi uyutmaya çalışıyorlar. Fakat çok şükür arkadaşlar, Türkiye'de Atatürk ideolojisi diye bir şey ortaya çıktı. 19 Mayıs 1989'da Atatürkçü Düşünce Derneği kuruldu. O büyük bir tarihtir, 19 Mayıs 1989 büyük bir tarihtir. Muammer Aksoy ve arkadaşları Atatürkçü Düşünce Derneğini kurdular. Bu Atatürkçülüğün ideolojiye dönüşmesi demektir. Çünkü daha önce Türkiye'de sadece Atatürk sevgisi vardı. Herkes oturup şiirler yazardı, ulu Atam, işte bilmem ne şiirler yazar, besteler yapar, büyük bir sevgi, ama bunun bir eyleme dönüşmesi, bir ideolojiye, ideoloji biliyorsunuz eyleme dönük bir fikir sistemidir, ondan sonra Atatürkçülüğün ne anlama geldiğini anladık. Çünkü neler çıktı, değil mi? 12 Eylül'den sonra çıktı birtakım adamlar, dediler ki, efendim, bu 6 ok fazlaymış, 3 tanesi ciciymiş, 3 tanesi de kakaymış. Allah Allah, cici oklar ne? Cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik. Kaka oklar, modası geçmiş oklar devletçilik, halkçılık ve devrimcilik. Yahu bunu söyleyen adam Atatürkçü olabilir mi? 6 okla oynamak, 6 okla oynanmaz. Oynarsınız tabii, ama o zaman Atatürkçülükten çıkarsınız. Hem Atatürkçü olacağım, hem de 6 okla oynayacağım, bazı okları atacağım, bazıları şey, CHP'den

de çıktı böyleleri o oklarla oynayalım, bilmem ne falan filan diye, o CHP zaten Allahlık bir parti biliyorsunuz, yani böyle ve CHP Haberal'la Balbay'ı kurtaramadığı an tamamen battı. Zaten batıktı, büsbütün battı, razı oldu, onların hapiste kalmasına razı oldu. Hâlâ razılar. Halbuki ne yapılması lazımdı? Yemin edeceklerdi, ondan sonra da Meclisi boykot edeceklerdi ta ki, Haberal ve Balbay çıkana kadar. Görüyorsunuz bu heyecanlar bulaşıcı, Sinan Beyin heyecanı beni de gaza getirdi. Sinan Bey şeyden bahsetti, bombalar patlatacağım falan dedi, ben de bomba patlatıyorum. Bu Sevr haritasını bilirsiniz herhalde, orada bir İtalyan nüfus bölgesi vardır, bir de Fransız nüfus bölgesi vardır. İtalyan nüfus bölgesi Antalya, Konya, Akşehir, Bandırma, Balıkesir, Muğla, Yunanistan'a verilen - İzmir, Manisa, Ayvalık bölgesi Yunanistan'a veriliyordu Sevr'le - onun gerisinde koskocaman bir İtalyan nüfus bölgesi, sonra Fransız nüfus bölgesi, o da Silifke'den falan başlıyor galiba, güneydoğuyu, Diyarbakır'ı, bilmem neyi, güneydoğuyu büyük ölçüde kaplıyor. Ondan sonra kuzeyde Tokat'a dayanıyor, böyle koskocaman bir şey, Fransız nüfus bölgesi. Benim bombam şu: Aslında o İtalyan nüfus bölgesi Yunanistan'a katılacak uzun vadede, çünkü Yunanistan mıncırık bir ülke, küçücük bir ülke, onu kullanıyorlar maşa diye, ordu diye ileri sürmüşler. Yunanistan'ın hazmetme, sindirme kapasitesi zayıf küçük bir ülke olduğu için sindirme kapasitesi onun için emaneten o İtalyan nüfus bölgesi daha sonra Yunanistan'a ka-

tılacak. Yani İtalyanların orada görevi Türklüğü öldürmek, orayı hazır etmek ve ondan sonra Yunanlıları buyur etmek. Fransız nüfus bölgesi de orta vadede o da Ermenistan'a katılacak. Yani onlar o arada Türklüğü ezecekler, falan filan hazır hale getirecekler. Yani sindirilir Ermenistan küçük bir devlet ya, onu sindirilir hale getirip, ondan sonra zamanı gelince onu şeye ekleyecekler. Onun için bu Sevr haritasını değerlendirirken İtalyan nüfus bölgesini orta vadede Yunanistan'a katılacak, Fransız nüfus bölgesini de orta vadede Ermenistan'a katılacak diye yorumlamak gerekir diye düşünüyorum. Bakın, ne kadar ihtiyatlı konuşuyorum.

Av. Hüseyin ÖZBEK - Çok teşekkür ediyorum Hocam. Hocam yine Sinan Meydan'dan sonra bir açılım yaptı, ama o açılım diplomasi çerçevesi içindeydi, akademik diplomasisini konuşturdu Hocam. Şimdi Türkiye'ye dayatılan bugünün Sevr'i var. 10 Ağustos 1920'de bir metin dayatıldı Türkiye'ye, bunu imzalayacaksınız dediler, bir teslimiyet metniydi. Bu teslimiyetin hukuk metniydi. Bunu reddettik, bunu çöpe attık, Lozan zaferiyle taçlandırdık ve bu tapuyu aldık. Diyorlar ki, bu tapu geçersiz, bu tapuyu iptal edelim. Şu anda Türkiye aleyhine, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Türk milleti aleyhine tapu iptal davası, tapu iptali ve tescil davası açmak durumunda. Bu hukuk terminolojisine arkadaşlarımız aşinadır, ama sizler de bunun anlamını muhakkak ki takdir ediyorsunuz. Şimdi bu tekli tapu Türk milletinin hem müşterek, hem de tekil tapusu yerine şu anda bu tapuya başka ortaklar, etnik ortaklar, yeni etnisi-

teler eklenmek isteniyor. Dayatılan postmodern Sevr budur Türkiye'ye, Türkiye'nin siyasi coğrafyasının neticede küçültüleceği, Fıratlı, Diclesiz, GAP'sız bir Türkiye Batıya bağlı postmodern sömürge petrol despotluğu bir Kürdistan. Dayatılan formül budur şimdi, Türkiye böyle bir dayatmayla karşı karşıyadır.

Şimdi yakın zamana kadar bu tür söylemler paranoya olarak adlandırılarak, endişeleneni ifade edenlere karşı; “ **vehim içindesiniz, paranoya içindesiniz, böyle bir şey yok** ” diyen bir kısım ahir zaman allameleri çıkardı. Bunlar değişik kurumlarda görev yapmış insanlar; “ **birakin bu paranoayı, bu vehimleri bırakın, böyle bir şey yok. PKK'nın ayrılıkçı talebi de yok, bağımsız Kürdistan talebi de yok** ” diye senelerce böyle bir beyin yıkama faaliyeti, kamuoyunu bir nötralizasyon faaliyeti, narkozlama faaliyeti sürdürüldü. Ama şu anda Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bir olgu var. Türkiye'nin siyasi sınırları içindeki, egemenlik alanı içindeki bir kısım yerleşim yerlerinde beldelerde Türkiye Cumhuriyetinin kolluk otoritesi, hukuki otoritesi ve mülki otoritesi ötelenmekte, itelenmekte, örselenmekte, tanınmamakta, meydan okunmaktadır. Bir başka otorite, bir başka paralel devlet olgusu gözümüzün içine baka baka sembolleriyle, gücüyle ortaya çıkmaktadır. Bunun görmezden gelinmesi bana Aziz Nesin'in bir öyküsünü hatırlatıyor. O öykünün de isminden şimdilik yine hocamın da diplomasi şemsiyesinin altına sığınarak ben bahsetmeyeyim bunu, buyurun Sayın Bozdağlıoğlu.

Doç. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU

Adnan Menderes Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Sinan Beyden sonra biraz sönük kalacağız, ama ben onun kadar heyecanlı değilim. Çünkü biraz heyecanlanınca benim de ağzım bozuluyor. Bazen derslerde öğrencilerle idare ediyoruz, ama sanırım burada şey olmayacak. Sinan Beyin şu dediğine katılıyorum: Hakikaten Lozan'da genel hava müttefiklerde biz Sevr üzerinde biraz değişiklik yapmaya geldik, o kadar. Yani Sevr'i biraz değiştireceğiz, Türkleri de biraz memnun ettikten sonra göndereceğiz havası vardı. Bu kadar da bir mukavemet, bu kadar direniş de beklemiyorlardı. Zaten onları da delirten o oldu. Müttefiklerin bastırıldığı her konuda belki bu konu Musul hariç olabilir, bugün hepsinde kazandıklarını da görmek de çok büyük acı veriyor bana en azından akademisyen olarak, işte çıktığım zaman yurtdışında falan konuştuğum zaman geçen sene en son bir üniversitede çalıştım Amerika'da, Tayyip Erdoğan'ı acayip seviyorlardı. Benim sevmememi anlayamıyorlardı. Nasıl sevmezsin böyle bir adamı, şöyle yapıyor, böyle yapıyor. Ne yaptığını falan soruyordu. Bir tane hoca dedi, yahu Kürt meselesini çözüyor. Dedim tabii, sizin istediğiniz gibi çözdüğü için herhalde seviyorsunuz. Acayip derecede herkes Kürt meselesinin nasıl güzel çözüldüğünü, Türkiye'nin bundan sonra artık ne kadar büyüyeceğini falan söylüyordu. Dedim, yani Türkiye reel anlamda büyü-

düğünü zannetmiyorum, ama nominal sadece tüketim ekonomisi. Ben Aydınliyım, Aydın Tekstil kapandı, yerine AVM yapıldı, forum yapıldı. Yani üretim yapan yerleri kapatıp, cumhuriyetin eserlerinin yerine alışveriş, tüketim şeyi yapmak çok da büyüme şeyi değil. Gezi Parkını AVM'ye çevirmek de herhalde, bu da ve şöyle de bir şeyle, yani Türkiye'de de şöyle, öğrenci profilinde de öyle, acayip böyle biat şeyleri de var. Yeni gelen şimdi sınıflarda gruplar üçe ayrılmaya başlandı: Bir Atatürkçüler, PKK'lılar ve cemaatçiler. PKK'lılarla konuşmak daha kolay biliyor musunuz? PKK'lılarla konuşabiliyorsunuz en azından, cemaatçilerle hiçbir şey konuşulmuyor. Çünkü onlar hiçbir şeyi kabul etmiyorlar. Her seferinde de aynı şeyi tekrarlıyorlar. Atatürk Müslümanları şey yaptı, Sevr'i de öven yorumlarla karşılaşmak da bazen bana umutsuzluk verse de bu Gezi olayları ümidimin artmasına sebep oldu. Umarım bundan sonra da böyle devam eder.

Av. Hüseyin ÖZBEK - Çare tükenmez diyelim. Şimdi bir paranoya mı var, bir halüsinasyon mu var, yoksa realitenin, gerçeğin böyle acı ve etkili, güçlü şamarı da var? İsterseniz bunu ben söylemeyeyim de, Barzani'nin Kuzey Irak'taki bölgesel Kürt yönetiminin danışmanı Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı diplomat Peter Galbray'ın ... (151.53) beyanına kulak verelim. Bir Kürt haber sitesi Rudaw' a açıklama yapıyor.

Soru şu: *"Balkan devletleri bağımsızlığını kazandıklarında orada görevliydiniz. Balkan*

devletleri bağımsızlıklarını kazandığında, yani Yugoslavya parçalandığında orada görevliydim. Deneyimlerinizi göz önüne aldığınızda Irak'ta Kürtler için de böyle bir durum gerçekleşebilir mi?"

Cevap: "Kürtler 90 yıl boyunca Irak'ın bir parçası olarak yaşadılar. Ancak Irak bunu değerlendiremedi. Balkanlarda da gördüm ki, eğer bir halk bağımsızlık istiyorsa, onu elde eder"

Soru: "Size göre Irak'ta bir Kürt devleti kurulması konusunda engeller nelerdir"

Cevap: "Mesut Barzani ve Başbakan Neçirvan Barzani tam bağımsızlık yolunda pek çok önemli sorunu çözdüler. Türkiye'yle yakın ekonomik ilişki kurarak petrol endüstrisinin gelişmesini, diğer alanlarda yatırım gerçekleştirilmesini ve ekonomik bağımsızlığın tesis edilmesini sağladılar. Kürtlerin bu karmaşık bölgede Amerika Birleşik Devletlerinin en önemli müttefiki olduğunu ispat ettiler"

Soru: "Amerika Birleşik Devletlerinin bağımsız Kürt devletini destekleyeceğini düşünüyor musunuz"

Cevap: "Amerika Birleşik Devletleri genel olarak mevcut durumu destekler ve ayrılmalara sıcak bakmaz. Ancak mevcut gelişmeler Amerika Birleşik Devletlerini seçeneksiz bıraktı. Amerika Birleşik Devletleri olası bir bağımsız Kürt devletini destekleyecektir"

Soru: "Kürt liderler ABD'nin petrol devi

Exxon Mobil'in Kürt bölgesine gelmesini büyük sevinçle karşıladılar”

Cevap: “Kürt petrol sanayisi açısından -dikkat edin, bu egemen bir devlet, Irak için bahsediliyor, yani bahis konusu olan oradır- Kürt petrol sanayisi açısından dünyanın en büyük petrol şirketinin bölgeye yatırım yapmasından daha büyük bir güvence yoktur”

Soru: “Mesut Barzani'nin petrol politikası hakkında görüşleriniz nelerdir”

Cevap: “Politikalar Kürt halkına büyük yarar sağlayacak ve yüzyılların hayali olan bağımsız devlet düşüncesini gerçekleştirecektir”

Sinan MEYDAN

Tarihçi - Yazar

Şimdi bu Cumhuriyet tarihi yalancıları adını verdiğimiz kişilerin adlarını anmadan, bir tane-sini mecburen anmak zorunda kalacağım. Çünkü o kadar çok yalan söylemiş ki, artık yaşı da ilerledi, artık adını anarak da her platformda konuşuyoruz, söylüyoruz, şöyle algılamayın: Arkasından konuşmuyoruz, karşımıza çıksınlar, her ortamda bunları tartışalım, fakat kaçıyorlar. Tırnak içinde kaçıyorlar, onu söyleyeyim. Bu bir dedikodu değil, zaten bu kulaklarına gidecek bu söylediklerimiz, merak etmeyin.

Ya Bağımsızlık Ya Ölüm

Şimdi yalanlar şunlar Lozan'la ilgili: Önce Sevr'le ilgili bir yalanla başlayalım bu arkadaş-ların sıkça söylediği, Sevr Anlaşmasını padişah imzalamak istemiyordu. Sevr Anlaşmasını Padişah Vahdettin imzalamadı. Padişah Vahdettin imzalanan bu Sevr Anlaşmasında onun hiçbir dahli yoktu, katkısı yoktu tarzında bir id-diaları var. Önce Sevr'den başlayalım. Bir kere bu doğru değil, en azından kısmen doğru de-ğil. Şöyle, bakın Sevr sürecini takip ettiğimizde 22 Temmuz 1920 tarihinde Vekiller Meclisinde, yani Bakanlar Kurulunda Osmanlı'nın bir salta-nat şurası toplandığını görüyoruz. Çünkü o dö-nemde Meclis yok biliyorsunuz, Meclis dağıtıl-mış 16 Mart 1920'de İngilizler tarafından, dola-yısıyla Osmanlı Anayasasına göre, Kanuni Esa-siye göre bu tarz anlaşmaların Mecliste imza-

lanması, onaylanması gerekiyor, ama ortada bir Meclis yok. Bu durumda anlaşmayı padişahın imzalaması gerekiyor. Vahdettin'in, prosedür böyle. Fakat padişah bir saltanat şurası toplamaya karar veriyor, bu saltanat şurası şöyle düşünmeyin, bu gerçek anlamda bir şura, bir Kurultay, bir Meclis tarzı bir şey değil. Yani orada biz bu anlaşmayı onaylamayalım denilse bile anlaşma onaylanmış. Zaten 20 Temmuzda anlaşmanın onaylanmasına karar vermiş padişah ve Damat Ferit hükümeti, önce onu söyleyeyim. Fakat 22 Temmuz 1920'deki bu Saltanat Şurası önemlidir, gene de önemlidir. Şimdi Saltanat Şurası Yıldız Sarayında toplanıyor, saat 15.00'te toplanıyor. Padişah Vahdettin, Veliâht Abdülmecit, Damat Ferit dışında 50'ye yakın devlet ve siyaset adamı bu toplantıya katılıyor. Bazı kaynaklarda 48, bazısında 50'dir bu sayı, önce müttefiklerin yanıtı okunuyor. Çünkü daha önce tam 102 oturum süren Sevr görüşmeleri yapıldı bakın, şimdi Sevr Anlaşması önemsiz falan deniliyor ya, 102 oturum sürmüştür Sevr'in 1920 yılında Sevr'e giden yolda Avrupa'da San Remo'da, şurada burada yapılan görüşmeler ve defalarca karşılıklı işte o anlaşma taslağına biz itiraz etmişiz, onlar tekrar bu süreç devam etmiş ve artık son bir tarih vermişlerdir bize, şu tarihe kadar demişlerdir, artık o anlaşmayı imzalayacaksınız demişlerdir ve bunun üzerine Osmanlı padişahı bunu imzalamaya karar vermiştir. Saltanat Şurasındaki konuşmalar entere-san, onlardan birkaç şey paylaşırsam Sevr'i ve Lozan'a daha iyi karşılaştırıp anlama şansımız

olacaktır diye düşünüyorum. Şimdi bakın, Damat Ferit orada bir konuşma yapıyor saltanat şurasında, İstanbul'un elimizden alınmamasının padişahın başarısı olduğunu söylüyor. Diyor ki bak, bu emperyalistler İstanbul'u da alacaklardı elimizden, ama burası Konstantinopol olarak kalıyor, bunu padişahımız efendimiz hazretlerinin büyük başarısına borçluyuz diyor, burada alay eder gibi, yani burada gerçekten trajikomik bir durum söz konusu. Yani koca Osmanlı payitahtı aslında elden gitmiş, orada padişah oturacak, madde bu sadece, başkent olmaya devam edecek, ama adı Kostantınopol, bunu bir başarı olarak görüyor Da mat Ferit ve bunun üzerine şöyle diyor: Yokluğu varlığa -yani anlaşmayı- yeğleyenler varsa söz alıp görüşlerini belirtsinler diyor. İfadeye dikkat edin, yokluğa varlığa yeğleyenler, varlık nedir? Anlaşma, Sevr Anlaşması. Yani demek istiyor ki, bu anlaşmayı imzalamazsak yok olacağız. Hemen Nutuk'a açalım, karşılaştıralım. Mustafa Kemal Atatürk Nutuk'ta ne diyor? Sanki Damat Ferit'e cevap vermiş gibi Mustafa Kemal Nutuk'un başlarında o kurtuluş hikayelerini anlatırken diyor ki: ***"Bizim için zaten başka bir seçenek yoktu. Adamlar bizi öldürmeye karar vermişlerdi. Biz eğer onlara karşı direnmezsek bizi yine öldüreceklerdi. Direnir, kaybedersek gene öldüreceklerdi -yani ölüm muhakkaktı diyor- Her iki durumda da bizi öldürecekti bu emperyalizm, biz peki niye direndik? Onurumuzla ölmek için direndik, onurumuzla ölmek için bu mücadeleyi verdik. Ya istiklal, ya ölüm"*** Damat Ferit ne diyor? Biz Sevr Anlaşmasıyla varlığımızı sürdüreceğiz. Okudum biraz önce Sevr An-

laşmasını, arkadaş, senin hiç öngörün yok mu, hangi varlığını sürdürüceksin? Bitmişsin sen, dibe vurmuş artık ülke.

Şimdi devam ediyoruz. Orada tabii başka konuşmalar da var. Mustafa Sabri hain şeyhülislam meşhur 150'liklerle kovuldu yurtdışına, orada da hainliklerini sürdürdü her neyse, ismi geçince dayanamıyorum, bütün hayatını anlatım geliyor bu Mustafa Sabrilerin falan, çünkü o kadar büyük ihanetler, adam orada bile devam ediyor. İğrenç bir durum söz konusu. Bu Mustafa Sabri Sevr'i imzalayalım diyor, Hadi Paşa ki, Sevr Anlaşmasını imzalamaya gidecek heyette yer alacak, o da imzalayalım diyor. Şimdi Hadi Paşanın oradaki konuşmasını da özetleyerek vereyim. Diyor ki: ***“İmzalamamak demek ölmek demektir, intihar etmek demektir. Kişinin intihar etmesi İslamen günahdır, dini açıdan günahdır”*** Hocam da kitabında yazmış bunu ve diyor ki: ***“O zaman günah olduğuna göre bizim bunu imzalamamız lazım”*** Şimdi arkadaş, böyle bir şey olur mu? Şimdi mantığa bak, tekrar ediyorum, diyor ki, bu anlaşmayı imzalamamak demek ölmek demektir, intihar etmek demektir, o günahdır, o zaman imzalayacağız. Sevap işleyelim diyor, aynen öyle şaka gibi, ama tabii topçu feriki Rıza Paşa var. O da Artvinlidir, biraz gurur duyuyorum ben de Artvinli olduğum için, hemşericilik yoktur, ama bu Rıza Paşadan hafif bir gurur duyuyorum ister istemez, çünkü 50 kişinin içinde bir tek o Sevr Anlaşması onaylaması söz konusu olunca Vahdettin diyor ki, kabul edenler ayağa kalsın. Herkes ayağa kalkıyor, paşa da ayakta gerçi

de, o en azından çekimser olduğunu söylüyor. Bazı kaynaklar da hocam onun reddettiğini, anlaşmayı imzalamayalım dediklerini ifade ediyorlar. Orada kesin bir şey yok galiba, Rıza Paşa Sevr'e hayır mı dedi, yoksa çekimser mi kaldı, tam ben onu netleştiremedim, ama bir muhalif tavrı var. Yani 50 kişi içinde tek kişi, şimdi o Rıza Paşanın çok ilginç bir sorusu var topçu feriki Rıza Paşanın, Damat Ferit'e soruyor bu soruyu: *"İstanbul'da kalmak yalnız Sevr'i imzalamak koşuluna bağlı değil. Tamam, İstanbul bizde kalacak, İstanbul'da padişah oturacak diyorsun, ama bunun bir koşulu daha var. O da Anadolu'daki asileri ortadan kaldırmak"* Tırnak içinde yani Anadolu'da Kurtuluş Savaşını verenler o dönemde bağı, asi tanımlaması yapılıyor. İngilizler bir de bunu istiyorlar padişahтан, onları ortadan kaldırmak gerekir. Aksi halde seni buradan atarız İstanbul'dan tehdidi var, o ne olacak? Damat Ferit'in cevabı çok ilginç: *"Hep birden elbirliğiyle çalışarak Anadolu'daki isyanı bastıralım ve Cenabı Hak'tan ümit edelim ki, bastırırız"* diyor. Şimdi bakın, Mustafa Kemal Anadolu'da Kurtuluş Savaşını veriyor kelle koltukta ve Sevr'i imzalayan Damat Ferit'in ağzından dökülen sözler bunlar. O isyanı bastırırız diyor, Cenabı Hak'ın izniyle bastıracağız diyor. O isyanın ne noktaya geldiğini hepimiz biliyoruz.

Sevr Onaylanmadı

Sonra anlaşma imzalanıyor, imzalanmasına karar veriliyor ve tekrar ediyorum bakın, bu saltanat şurasında Vahdettin vardır ve Vahdettin'in

huzurunda onayıyla bu anlaşmanın imzalanması kabul edilmiştir. Daha sonra çok garip bir tesadüf var, 23 Temmuzda anlaşmayı imzalayacak heyet, Sevr Heyeti Fransa'ya gidiyor. Yani buradan yola çıkış tarihleri 23 Temmuz, Lozan kaçında imzalandı? 24 Temmuz, bizim bu yakın tarihimizde böyle garip tesadüfler mi desek, ilahi adalet mi desek böyle tecelli, böyle garip durumlar var. Bakın, Sevr'i imzalayacak, idam fermanını imzalayacak heyetin İstanbul'dan ayrılış tarihi 23 Temmuz, Lozan'ı imzalayış tarihimiz 24 Temmuz, Mondros Ateşkes Anlaşmasının imza tarihi 30 Ekim, Cumhuriyetin İlanı 29 Ekim, bunun gibi çok benzer tarihler var, onların üzerinde durmayacağım. Fakat Vahdettin Sevr'in imzalanmasını kabul etti ve bizim heyetimiz 10 Ağustos 1920'de Sevr'de o eski porselen fabrikasında, onun büyük salonunda bu anlaşmayı imzaladı ve Sevr Anlaşması imzalandı. Fakat bir anlaşmanın yürürlüğe girmesi için ayrıca meclisler tarafından onaylanması gerekiyordu biliyorsunuz, fakat Mustafa Kemal Atatürk Anadolu'da milli hareketi ilerlettiği için biliyorsunuz Anzavur isyanı önlendi, isyanlar bastırıldı, hocamın iç savaş diye ifade ettiği aynen katılıyorum, yani milli hareketi boğmak için o idam fetvaları, o kuvayi inzibatiyeler, Konya isyanları, Yozgat isyanları, bunların hepsi etkisiz hale getirildi ve doğuda Ermeniler yenildi biliyorsunuz, Gümrü Barışı imzalandı. Şimdi bunlar olunca ister istemez uyanık Vahdettin iki kat katmerli hain olmamak için -bu da efendim kendi tabirim- anlaşmanın

imzalanmasını kabul etmesine rağmen onayını hep geciktirdi. Biliyorsunuz padişah daha sonra zaten yurtdışına kaçtı İngilizlere sığınarak, yani işin gerçeği şu: Padişah Sevr'in imzalanmasını kabul etti, imzalatı, fakat meclis yok zaten ortada, padişah onaylamadı. Onaylamasının nedeni bu anlaşmadan vazgeçmesi falan değil, onaylamamasının nedeni Anadolu'da milli hareketin kazandığı büyük zafer, büyük başarı, bunu görmüştür.

Gizli Maddeler

Şimdi Lozan yalancılarının diğer yalanlarına da kısaca değinelim. Şimdi Lozan'a geçelim. Lozan'ın gizli maddeleri vardır. Şimdi dananın kuyruğu kopsun. Biz bunları anlatıyoruz ya burada, bu karşı gruptaki arkadaşlar isimlerini anlayalım yine, bizi dinlediklerinde hep bu soruları soruyorlar bize. Akşam ben gidip mail adresime baktığımda bu soruları yine göreceğim. Sinan Hoca, öyle diyorsun da, Lozan'ın gizli maddeleri ne olacak? 24 madde gizli madde. Şimdi bu Lozan'ın gizli maddeleri hikayesi nereden çıkmış? Sina Hocam, siz biliyorsunuzdur muhtemelen, muhtemelen değil, kesin biliyorsunuzdur bunu, ama ben yine de anlatayım izleyicilerimize. Bu Lozan'ın gizli maddeleri hikayesini uyduran tırnak içinde fesiyle dolaşan tarihçi diyen kendine biri Kadir Mısıroğlu diye biri, şimdi bu arkadaş bakın, şöyle yazıyor **“Sarıklı Mücahitler”** adlı kitabının 386. sayfasında: **“Bir gizli anlaşmayla yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti halifeliği kaldırıp, dinsiz bir devlet olmayı**

kabul etti” diyor. Mealen söylüyorum. Yani İsmet Paşa anlaşmış Lozan’da Lord Curzon’la ve diğer İngiliz yetkililerle ve Türkiye şunu kabul etmiş Lozan’da: Biz Lozan anlaşmasını imzalayacağız, sizin bağımsızlığınızı tanıyacağız, siz de dinsiz olmayı kabul edeceksiniz, halifeliği kaldıracaksınız. İşte bütün dini kurumları yasaklayacaksınız. Öncelikle burada bir mantık hatası var biliyorsunuz, çünkü emperyalizm hiçbir zaman bir İslam toplumunun hele çağdaşlaşmasını falan istemez, aydınlanmasını falan istemez. Emperyalizm hiçbir zaman halifeliğin kaldırılmasını da istemedi. Bu bizim uydurukların bir uydurmasıdır. Bakın, Sevr Anlaşmasında bile halifeliğin kaldırılması diye bir madde yoktur. Çünkü onlar kukla bir halifeye ihtiyaç duyuyorlar Hindistan’ı ve Mısır’ı sömürbilmek için İngilizler, kaldırılmasından rahatsızlık duyuyorlar ve hâlâ bir kukla padişah, bir kukla başkan, bir kukla lider istiyorlar İslam dünyasında. Dolayısıyla bir kere bu mantık yanlış, fakat hadi diyelim ki, bu tezin doğruluk yanısı olduğunu düşünelim ve devam edelim, sorular soralım. Peki, Kadir Mısıroğlu bunun kaynağını ne göstermiş? Hiçbir kaynağı yok. Bakın, Lozan üzerine yıllarını veren Hocamız ve başka hocalar Bilal Şimşir’ler ve başkaları yüzlerce belge, arşiv taradılar, hiçbir mektupta hiçbir İngiliz belgesinde ya da bizim arşivlerimizde herhangi bir yazışmada bu gizli anlaşmayla ilgili Rıza Nur’un anıları dahil bakın, bunların en büyük çıkmazları da bu noktada, her konuda Rıza Nur’a dayanıyorlar, çünkü Rıza

Nur biliyorsunuz Atatürk'e, İnönü'ye ağzına geleni yazmış o hayat ve hatıratında, orada kafayı biraz bulmuş 1920'li yıllarda yurtdışında ve "**Hayat ve Hatıratım**" diye bir kitap yazmış. Hem kendi kendini suçluyor, hem Atatürk'ü, hem İnönü'yü suçluyor. İsmet Paşa diyor bizim hanımla işi pişirdi, saçma salak şeyler var kitabın içinde. Ben bunları açıklayınca Rıza Nur dediler ki, böyle şeyler yazmış adam, benim de bu cinsi duygularım da tam emin değilim, kadın gibi hissediyorum diyor. Böyle şeyler yazan bir adamcağız, şimdi o adamcağızın anılarında da bu konu yok, çünkü Lozan heyetinde yer alıyor biliyorsunuz. Kadir Mısıroğlu diyor ki: "**O bundan habersizdi**" Arkadaş, Lozan heyetinde yer alıyor, yani İsmet Paşanın olmayan özelliklerini anlatıyor, uydurarak anlatıyor. Yani Rıza Nur bile uyduramamış bu gizli anlaşma meselesini, kitabında yok.

Lozan Gerçekleri

Şimdi bakıyoruz, peki bu gizli anlaşma nerede imzalandı, kömürlükte mi imzalandı? O porselen fabrikasının arka taraflarında bir yerde herhalde imzalandı. Şimdi üç delegemiz var bizim orada biliyorsunuz Lozan Anlaşmasını imzalayan, Lozan'ı imzalayan heyette üç delegemiz var bizim, bu üç delege bu 24 maddelik gizli anlaşmayı üçü birden mi imzaladı? Üçü birden imzalamadıysa sadece İsmet Paşa mı imzaladı, peki İsmet Paşa imzaladıysa sadece bir kişinin imzaladığı gizli anlaşma geçerli olur mu? İsmet Paşayla Rauf Bey kavga ediyorlar

biliyorsunuz, o dönemde Başbakan Rauf Bey, şimdi yazışmalar biliyorsunuz İsmet Paşayla Atatürk arasındaki yazışmaları Rauf Bey gerçekleştiriyor. Rauf Bey bu işin içinde miydi, Rauf Bey anılarında bu gizli anlaşmalardan niye söz etmiyor? İsmet Paşayla çok büyük kavgalar yaşıyor o süreçte, Lozan'dan dönüşünde gidip karşılamıyor bile, Atatürk'ün zoruyla bazı şeyler gerçekleşiyor. Şimdi bakıyorsunuz, öbür taraftan Türkiye Büyük Millet Meclisi bu sözü edilen gizli anlaşmayı ne zaman onayladı? Onayladıysa Atatürk muhalifleri Kazım Karabekir ve diğerleri niye hiç bundan bahsetmiyorlar? Yani işin özü şu, daha uzun sorular var da, şimdi işin özü şu: Şimdi bu Lozan'ın neresinden acaba çekersek uzatırız, neresinden bunu sündürürüz diye düşünüp, böyle bir akla hayale gelmez bir uyduruk iddia ortaya atmışlar. Bu iddianın tabii tekrar ediyorum, kaynağı yok. Şimdi bakıyorsunuz, efendim, orada bize halifeliğin kaldırılmasını kabul ettirmişler güya, halifeliği biz Lozan Anlaşması imzalandıktan sonra kaldırmışız, bunu da ona kaynak olarak gösteriyorlar. Şimdi diyor ki mesela Mustafa Armağan, Lozan 24 Temmuz 1923'te imzalandı, fakat İngiltere bu anlaşmayı 10 Nisan 1924'te onayladı. 8 ay niye bekledi? Halifeliğin kaldırılmasını bekledi diyor. Bak, gizli anlaşma yaptı ya İsmet Paşayla şey, dinsiz olacağız ya biz, halifelik gidince dinsiz oluyormuşuz ya bu kafaya göre.

Şimdi bakın, bunları hayal kırıklığına uğratan bazı gerçekleri açıklayalım burada. Genç-

ler sorunuz, bu arkadaşlara mesaj atınız bunları. Şimdi birincisi, anlaşmanın genç onaylanmasının iki nedeni var. Birincisi, demin anlatıyoruz bakın, emperyalizm Lozan Anlaşmasını hiçbir zaman imzalamak da istemiyor, kabul etmek de istemiyor, onaylamak da istemiyor. Yani İngiltere olsun, Fransa olsun ve diğer ülkeler olsun bu anlaşmadan hoşnut değiller baktığınız zaman, dolayısıyla bunu geciktirmeleri son derece normal. Ayrıca geciktiren tek ülke İngiltere değil, bütün ülkeler anlaşmayı geciktirmiş. Bir de anlaşmada bir madde var bakın, anlaşmanın bir maddesine göre -o maddeyi şimdi bulmaya çalışacağım bendeniliyor ki: *“Anlaşma anlaşmayı imzalayan ülkeler tarafından meclislerde onaylanır. O onaylayan ülkeler bu anlaşmayı Paris’e gönderecekler, Fransa’ya gönderecekler. Fransa’da İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya gibi ülkeler anlaşmayı onayladıklarında, yani hepsi anlaşmayı onayladıklarında anlaşma yürürlüğe girecektir”* Yani anlaşmayı bir ülkenin onaylaması, meclisin de onaylaması bir şey ifade etmiyor.

Lozan'daki İmzalar

Şimdi ben size bazı tarihler vereceğim. Yani Lozan Anlaşmasını geç onaylayan sadece İngiltere değil. Bakın, tarihlere bakın, ilk onaylayan Yunanistan 25 Ağustos 1924, yani 1924'ten önce onaylayan ülke yok zaten Lozan Anlaşmasını, 24 Temmuz 1923'te imzalandı, fakat Meclisler tarafından onayı hep 24 ve sonrasında oldu. Yunanistan 25 Ağustos 1924, Türkiye

31 Mart 1924, İtalya 11 Ocak 1924, İngiltere 10 Nisan 1924, Japonya 6 Haziran 1924. Şimdi bu arkadaşlara çok ilginç sorularım var. Hadi diyelim ki, biz İngiltere'ye söz verdik, halifeliği kaldıracacağız. İngiltere halifeliği kaldırmamızı bekledi. Onun için anlaşmayı halifelik kaldırdıktan sonra 10 Nisan 1924'te imzaladı. Yahu Japonya neyi bekledi? 6 Haziran 1924'te imzalamış. Şimdi ben onların yerinde olsam şöyle bir uyduruk tez ortaya atarım: Onlar da Tevhidi Tedrisat Kanununun kabul edilmesini bekledi herhalde. Hani o da 3 Mart 1924 ya, şimdi bunu ben söyleyeyim de, yakında ortaya atarlarsa komik bir iddia olsun ya da ilk ben atmış olayım ortaya. İddia ediyorum, İsmet Paşa Lozan'da kömürlükte Japon elçisiyle gizli bir anlaşma imzaladı, Japon elçisi dedi ki İsmet Paşaya: Sen eğer Tevhidi Tedrisat Kanununu kabul etmezsen ben bu Lozan'ı imzalamayacağım. O da tamam dedi, aynen bu şekilde yazıyorlar bakın, şimdi böyle bir şey olması lazım, başka açıklaması yok. Japonya da 6 Haziran 1924'te imzalamış, o neyi bekliyor Allah aşkına? Devam edelim: Fransa 27 Ağustos 1924'te beklemiş, onunla da İsmet Paşa belli görüşmüş, acaba onunla hangi devrimi görüştü? Çok ilginç, bitmedi, Belçika, onun da bir beklentisi var, o da 7 Ocak 1925'te imzalamış. O çok beklemiş, o herhalde Şapka Kanununu falan bekliyor Hocam, onun sözünü vermiş olabilir İsmet Paşa, biz bizimkilere şapka giydireceğiz, giydirmeden imzalamayın. Bitmedi, Portekiz de çok beklemiş, o da 28 Mayıs 1926, o da Mede-

ni Kanunu bekliyordur kesin, yani gizli anlaşmış İsmet Paşa, Medeni Kanunu biz kabul etmezsek siz imzalama, yahu Allah aşkına bu arkadaşların tarih anlayışı böyle çürütülüyor. 10 dakika falan alıyor bunları çürütmek, hiç zor değil, fakat medya ellerinde olduğu için ve bizi sansürledikleri için gençleri zehirliyorlar.

Belgesiz Savlar

Şimdi bu yanıtta sonra başka birkaç soru daha var, onları da verelim. Lozan'da Yahudi haham Haim Naum diye bir isim, şimdi biz burada ne kadar Lozan'ı anlatırsak anlatalım hocam da bilir, öğrencilerin soruları hep bunlardır. Çünkü beyin yıkanmış. Hikaye uzun, ama özetliyorum: Bir Yahudi haham varmış Haim Naum, Lozan heyetindeymiş. Lozan heyetinde değil aslında, 33 kişilik bir kurul var, orada 3 kişilik heyete refakat eden o heyetteki bir görevli Haim Naum. Efendim, bu haham. Arkadaş, adam haham değil o tarihte, adam Fransızca öğretmeni bir okulda Osmanlı'da ve tanınan bir arkadaş, bir Yahudi Osmanlı vatandaşı. Şimdi o dönemin basınını taradığınızda bu adam nereye giderse haber olmuş hakikaten Haim Naum, şimdi gene o Kadir Mısıroğlu diyor ki kitabında: *"Bu Haim Naum 1918 yılında Amerika'ya gitti -bak, senaryoya bak, Amerika'ya göndermiş onu dönemin sadrazamı Ahmet İzzet Paşa- orada kendisine verilen görevi yapmadı -barış görüşmeleri için gitmiş güya- orada Osmanlı'yı nasıl yıkarım, onun hazırlıklarını yaptı, orada görüşmeler, gizli şeyler yaptı. Son-*

ra gitti Lord Curzon'la görüştü İngiltere Dışişleri Bakanı, oradan Avrupa'ya geçmiş, Curzon'la görüştü, anlaştı" diyor. Anlaşma şu: Bu Türkleri Protestan yapalım, bunlara Müslümanlığı unutturalım, bunları yıkmanın en kolay yolu budur. Dikkat edin, tarih 1918, yahu arkadaş, daha 1918'de böyle bir pazarlık yapmasının anlamı ne bu arkadaşın? Çünkü daha Kurtuluş Savaşı'nın ne olacağı belli değil, Anadolu işgal edilmiş, ediliyor, daha yeni başlanmış. Sonra bunun yanlış olduğunu, yani burada bir tarih, kurgu hatası olduğunu anlayan cumhuriyet tarihi yalancıları kitaplarında şöyle bir uyanıklık yapmışlar: Haim Naum'u Lozan'a taşımışlar. Bu sefer demişler ki, bu adam madem Lozan heyetinde, bu adam Lozan'a gitti, İsmet Paşayla orada ikna etti İsmet Paşayı, güya hayali diyaloglar da kurmuşlar. İsmet Paşa demiş ki, ilginç bir teklif, yani Protestan olalım diyor adam. Adam diyor ki Haim Naum: Protestan olalım. Artık Müslümanlığı bırakalım, Protestan olacaktık ve İslam'dan vazgeçelim. İsmet Paşa da diyor ki, evet, bunu bir düşünelim. Şimdi düşünün, İsmet Paşa bunu düşünmüş ve İsmet Paşa Haim Naum'a demiş ki, arkadaş, ben bunu düşünüyüm, ama sen bir Mustafa Kemal'i razı et, o razı olmazsa bu iş yürümez. Gülmeyin, buna inanan milyonlar var. Haim Naum kalkıyor, Ankara'ya geliyor, Mustafa Kemal'le görüşüyor. Atatürk hemen kabul ediyor, Protestan olalım. Sonra bakıyorlar, burada da bir hata var. Çünkü küçük Ankara o zaman, yani Haim Naum oraya gelmiş olsa bu anılara yansır, mek-

tuplara yansır, belgelere, hiçbir yerde yok, bu bilgi hiçbir yerde yok. Ne Kazım Karabekir'de var, ne Rıza Nur'da var, hiçbir yerde böyle bir şey olduğuna ilişkin bilgi ve belge yok. Biri masal anlatıyor. Sonra Kadir Mısıroğlu bir uyanıklık daha yapıyor. Bakıyor Ankara olmadı, İzmir'de de görüşmüş olabilirler diye İktisat Kongresi sırasında Lozan dağıldığında, ilk aşama dağıldığında İzmir İktisat Kongresi sırasında Mustafa Kemal'le İzmir'de görüştü ve Mustafa Kemal Paşa Protestan olalım, dinsiz olalım, tamam, güzel, bu teklifi kabul etti, halifeliği kaldıralım, kabul. Şimdi bakın, bu masal anlatılıyor ve bu masalın hiçbir belgesi yok. Bu masalı ilk anlatan da Kadir Mısıroğlu değil, 1946'da Necip Fazıl'ın çıkardığı bir dergi var "**Büyük Doğu**" diye, Türkiye'yi zehirleyen bir dergidir yalanlarıyla, hep uydurmuş rahmetli ve o ilk "**Büyük Doğu**"da 1946'da yazılmış, sonra Sebilürreşat diye bir dergi var İslami çizgide,

1950'de de o yazmış bu masalı, değiştirerek yazmış, Lozan'a taşımışlar bu sefer, sonra da bizim cumhuriyet tarihi yalancıları bu Haim Namum'a bir sürü misyon yüklemişler, Mustafa Kemal'i de, İsmet Paşayı da, Lord Curzon'u da, Willson'u da, herkesi etkileyen olağanüstü bir deha. Hepsi palavra, çünkü hiçbir belge, hiçbir kanıt, hiçbir işaret, hiçbir iz yok sevgili dostlar.

Türkiye'ye İpotek

Son bir yalanla bitireceğim. Evet zorluyorum sabrınızı biliyorum, ama bu yalanlar da çok önemli. Bakın, Lozan'da madem petrol çıkar-

mamayı biz kabul etmişiz, İsmet Paşa kömürlükte imzaladığı gizli anlaşmalardan bir tanesi buymuş. Biz söz vermişiz, madenlerimizi çıkaramayacağız, petrolerimize dokunmayacağız, ama biz bağımsız olalım, onlar da kabul etmiş. Şimdi bu yalana inanan gençlerimiz var. Allah aşkına, buna nasıl inanıyorsunuz diye buna kıızıyorum bunu bana soranlara, çünkü Allah aşkına, rakamlara bakın, cumhuriyetin sanayide, ekonomide, maden alanında yaptıklarına bakın, birkaç örnek vereyim bakın elimdeki notlardan: Atatürk Etibank'ı niye kurdu? Maden Teknik Arama Enstitüsü ne zaman kuruldu? Sevgili gençler, bunlar hep madenleri araştırmak, petroleri araştırmak, bunları işlemek için kurulan, finans sağlamak için, ar-ge araştırma çalışmaları yapmak için kurulan kuruluşlardır. İki tanesi size birkaç rakam vereyim, 1924-1938 arasında ağır sanayi üretimi yüzde 152 artmıştır Türkiye'de, ağır sanayi üretimi Atatürk'ün sağlığında yüzde 152 arttı. Bunun hammadde si daha çok madenlerdir, petroleridir. Dışarıdan almıyoruz biz bunları, birkaç rakam daha vereyim. Kömürde artış yüzde 100'dür Atatürk döneminde, kromda artış yüzde 600'dür, bu dünya ikinciliğidir. Türkiye Atatürk döneminde dünyada en çok krom üreten ikinci ülkedir. Hani söz vermişti İsmet Paşa kömürlükte? Diğer madenlerde artış yüzde 200'dür. Örneğin, demir üretimi 0'dan -Osmanlı'da sıfır - 180 000 tona çıkmıştır Atatürk'ün sağlığında. Şimdi Türkiye'de eğer madenlerin ve petrolerine Türkiye'nin ne zaman ipotek konulduğunu, emper-

yalızmin bize bu oyunu ne zaman oynadığını merak ediyorsanız Menderes dönemini okuyun. 1954 yılındaki petrol anlaşmasını, ikili anlaşmayı, Amerika'yla imzalanan o anlaşmayı bir inceleyin. O zaman İsmet Paşa o anlaşmayla ilgili çok şey söyledi de, o da sonra iktidara girdi, anlaşmayı yırtmadı, o da enteresan. Yani petrollere Türkiye'nin ipotek konulması Demokrat Partiyle, madenlere orada başlar, bugüne kadar gelir. Bu hükümetin iki ay önce yaptığı çıkardığı bir Petrol Kanunu var. Lozan'a ne gidiyorsun kömürlükte gizli anlaşma arıyorsun? Bunlar tamamen palavra.

Tarihi Çarpıtmak

Son bir palavrayla bitiriyorum. Bir yalan daha vardı Lozan'la ilgili, ama o yalanı bulamıyorum, yalanı kaybettim. Notlarım çok karıştı, çünkü o kadar çok, o kadar çok yalan söylemişler ki, 2023'te sona erecek. Hocam, en ilginç bu, geçen Bilal Şimşir'le kulakları çınlasın konuştuk bunu, tabii biz gülerek konuşuyoruz da, inanın gençler zehirleniyor bunlarla. Ya bunları ciddi ciddi kitap yazan, o kitabı satan, para kazanan, onunla evine ekmek götüren insanlar var bu ülkede, bu anlattığım şeyleri satan, bunlara inanan da gençler var. Şimdi Lozan 2023'te bitiyormuş, onu bekliyor herkes. Son kullanma tarihi ve hocam sıkı durun, bu Lozan'ın son kullanma tarihini bir üniversiteli profesör adını vermeyeceğim, çünkü şu an faal görevde, bir konferansında dile getirdi. *"2023'te bu bitecek, yeni bir Türkiye kurulacak, gizli*

maddelerden kurtulacağız” dedi. Hocam, şaka gibi, ama yaşandı bu ülkede, dekan kendisi, yani üniversitede çok etkili bir konumda ve 2023’te Lozan bitecek diyenlerin tabii hazırlandıkları bir şey var sevgili dostlar, Türk ulus devletinin bitiş tarihini 2023 diye koyanlar var biliyorsunuz, büyük Ortadoğu projesi yeni Osmanlı hayalleri ve parçalı bir Türkiye yakın doğu federasyonu Amerika’nın, başkenti İstanbul olan bir devlet. Başkenti Konstantinopol olan bir devletin nerede yazdığını gördünüz. Federasyonlara bölünmüş bir Türkiye 2023’te bunun hayallerini kuranlar var. Bunun için tarihi çarpıtıyorlar. Lozan’ın son kullanma tarihi, arkadaş, Lozan’ın son kullanma tarihi nerede yazıyor? Neredeymiş Lozan’ın son kullanma tarihi? Bu tamamen palavra, tamamen uydurma, bütün ömrünü bu işlere veren hocalarla da bunu görüştüm, bunun üzerine de çalıştım. Burada başka hocalarımız da var, anlaşmanın son kullanma tarihi tabii bizim emperyalizmin işbirlikçileri için son kullanma tarihi orayı hayal ediyor olabilirler, ama önce tam bağımsızlığın kıymetini bilsinler, tarihi çarpıtmaktan vazgeçsinler, böyle yalanlar söylemesinler, çünkü zor durumda bırakırız bu arkadaşları, onun için sansürlüyorlar. Ekranlarda göremiyorsunuz, sağ olsunlar İstanbul Barosunun bu etkinliğine çağırıldık, burada konuşma şansı elde ettik değerli hocalarımızla, ama unutmayınız ki Türkiye’de bu gerçeğin farkında yüzlerce genç aydınımız var, aydınımız var, gencimiz var. Fakat Türkiye şu an o insanları maalesef sindir-

miş durumda, fakat umutsuzluğa kapılmayınız. Biz gerçeklerin farkındayız, gerçekleri anlatmaya devam edeceğiz. Lozan'ı tekrar imzalanlara, onlara Allah'tan rahmet dileyelim ve gerçekten bu anlaşmayı anlatalım, yani çevremizdekilere anlatalım. Çünkü bugünlerde çok ihtiyaç var buna, bugünlerde çok ihtiyaç var.

Av. Hüseyin ÖZBEK - Ben huzurlarınızda tüm konuklarıma teşekkür ediyorum baromuz adına, sizlere çok teşekkür ediyorum. Olağandışı bir süre oldu, sonuna kadar salonda kaldınız, dikkatle dinlediniz. Tabii Lozan sürececek, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı, egemenliği, ulus devlet, üniter yapı olarak varlığı sürececek, ama emperyalizmle işbirliği yapanların her zaman bir son kullanma tarihi olmuştur. Son kullanma tarihi geldiği zaman deliğe süpürürler geçmişte olduğu gibi. Ben bu anlamda hepinize saygılar sunuyorum, değerli konuklarımıza da bugünün anısına birer teşekkür belgesi sunuyoruz baromuz adına.

